

891.99

5-74

ԼԵՌՆ ԷՍԱԽԱՆԵԱՆ

ՓԱՆԴԻՌ

Տպագր. Մ. ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1911

891.29

6-74

30468

2334

Զոյգ աղաւնիներ՝ մեհենական բազմին ուսերուն վրայ կը
հսկէին: Իրենց վտպուն տոյ մ'էր ախիզի, որով Աս-
տուած մէյ մը Յովդայասանի Դաւիթին, մէ'յ մըն ալ
Հայասանի հազներգութեան ականջն ի վար փոփաց-
ջ: Քրմական զոյգ աղաւնիներու փոխան եւ իմ ասիա-
կան արմենաւանդ սնարս ունիմ — Բառաբէլ փանդի-
նը, — որ իմ սնուն տ է, եւ իմ կարենդբայրս՝ առ
հաւութիւնը:

Ueber unsere Hauptaufgabe und "Hypothese"
gegründet auf die fünf hundert Jahre alte
Stufen der Entwicklung der Menschheit - der Mensch
als ein, von den Tieren abgesetztes Wesen - das
die Hypothese - menschliche Spezies -
in sich selbst hat, die Spezies -
menschliche Spezies - die Spezies
menschliche Spezies - die Spezies
menschliche Spezies - die Spezies

Karl Jaspers

ՕՐՐՈՑԻ ԾԱՌԵՐ

Ով խնկապաշտ հայունի,
Վեհուքեամբ մը Սկիհի
Զարմ գաւաղդ ես գրկեր:

Եւ իբրեւ վայր խորանի,
Կը փնտնես ծառ մ'որրանի,
Անոր համար բազմասունք:

Սիրքդ իր լայն չափն ունի,
Եւ այդ չափով նունակի
Անոր բերանն է բացուել:

Կա՛ք բեր, ներմակ գինի բե՛ր
Զոյգ ուկոյգեդ քան բեր:

Արցունքին չափ սրդեկի
Զունիս կա՛քն դայեակի,
Էգ գայլն անգամ քենույցեր:

Հուններն արեան ծաղիկի
Ո՞վ ցաներ է՝ ըսիւնքի
Լընիդ վըրայ կաքնաբեւ:

Թէ խորհուրդով սկիհի
Փնտնես ծառակ մ'իսկ գիհի,
Նորէն օրրան չե՛ս կապեր:

Կա՛ք բեր, ներմակ գինի բեր,
Խունկ ուկոյգեդ նմե՛ք բեր:

Կունդին վըրայ քեղօշի

Կապուած քե՛լն ալ կը մաշի,
Շանքն հոն լեզուն է պահեր:

Յաճ ծառն հողին կը հայի
Հսկայ ծառն ալ՝ երկնքի,
Հողէն հոն քաջ մ'ես համբեր:

Ահա, ահա՛ ծա՛ռն ուռի
Որ լալէն տեսն իր կ'ուռի:
Հոնկէ կախէ օրրոցներ:

Կախաղանի չուաններ
Տաւ որ կախես օրրաններ:

—
Ով քրփուհի, քրփուհի,
Բարձրութեան չափ «միմասպ»ի
Անտառն ոտքի ես հաներ:

Երեներն հող խաբովի
Ջեղոյքն ունին գինովի,
Ամենք քո՛ւնդ ես հաներ:

Երբ կը քալես վրայ հողի.

Ոտնաձայնդ կը լսուի

Պալատներէն հոյասուեր:

Քողրդ տերեւ մ'է քափուն,

Կը ծածկէ միւրգ մը հասուն:

Վայրերուն մեջ հովանի,

Կը փնտռես ծառ մ'օրրանի

Ջաւկիդ համար կաքրնկեր:

Սուլքան ու սուլքանուհի

Երբոր քեզմէ ծընանի.

Կոխած հողերդ ե՛ն գաներ:

Հիմա ելեր ես այցի:

Փնտռելով ծառ մ'օրրոցի

Ճակտիդ գի՛րն է ֆրսքներ:

Հանը՛մ, ֆողիդ սակ քափուն,

Առանց կուտի մի՛րգ մ'ես դուն:

Ա՛ա ծա՛ռ մը տալիս,

Օրրոցդ հոնկէ քող կախուի,

Ջի մահկին ծագէն ի վեր՝

Բիւրս անտառ մ'ալ տալիս

Ճըւացած է, քու երկրի

Բանտերուն մեջ մահաւասուեր:

Տալիստենին՝ հովանի

Փայտեր լանեց այնքանի,

Հոնկէ կախէ օրրոցներ:

Հանը՛մ, ֆողիդ սակ քափուն,

Ինչ փոյք, զաւկիդ միւրգ մ'ես դուն:

Արաբուհի, սեւուհի,

Ով վեհ գիւտեր Գաւիթի.

Այգը մուրեղ է ծագեր:

Ծծկեր զաւակըդ գրկի

Սեւ բեկոր մ'է Բեապէի,

Անունը՛վն ես երգմունցեր:

Ոտքդ ուր որ քափառի,

Հոն տաւ քամին հարաւի

Կը հառաչէ կարեւոր:

Մասներովդ ալ յունայի
 Ուս ես զարկած «հապիպի»:
 Խափելուհի, սեւուհի,
 Լրման գիշեր Գաշիւի,
 Եւ զաւակդ է՝ կես գիշեր:
 Զուր կը փնտռես արմաւի
 Ծառը — ջրվեժ հարաւի —
 Խամսինը բա՛ղդդ է այրեր:
 Թըզենին վա՛յր մ'առ քեզի.
 Զի նեղքւած, սեւ քուզի
 Պէս շատ անգամ ես ժպտեր:
 Ուսիդ վըրայ, «հապիպի»,
 Մասեղ արմաւ կը թափի:

—
 Զերբեզունի, նագունի,
 Դեղնագոյն բոց մ'ես զոհի.
 Սուլքաններո՛ւն ես ծըխեր:
 Ի՛նչ կնդակներ եղենի
 Իրենց չափը՝ քու ոսկի
 Կ'առնեն չափեն հետեւաւեր:
 Հողը կ'ըլլայ ուտիկի
 Փռւածքն որ քու պալատի
 Սըրահն անձայն կը պնեն:
 Որքան քեքել ես քալեր
 Որ հովն իսկ չէ իմացեր...:
 Գգուէ՛ զաւակդ զրկի
 Փնտռելով ծառ մ'որրաւի.

Եղեգն ըզբե՛զ է կանչեր:
 Երբոր կախես ծծկերի
 Օրրոցդ հոնկէ մեղմակի.
 Կ'ըլլաս եղեգ մը անէր:
 Ինչ փոյթ եղեգը գետնի,
 Դուն ալ եղեգ մ'ես գաղտնի.
 Օրրոցն հողկէ ես կախեր...:
 Որքան նրկուն ես քալեր,
 Հովը կես մ'է իմացեր...:

—
 Մայրե՛ր, մայրե՛ր չորս ցեղի,
 Զեր բաղդն հարկաւ չորս ծառի
 Բազկով ըզձեզ չի բաժներ:
 Ծա՛ն մ'ալ կայ նոր Սաբեկի,
 Ուղիշն որուն կը բեկի
 Կախուած զոհէն ծանրաբեռ:
 Հասուրեան ծա՛ն մ'է բարի,
 Որուն արմատն՝ աշխարհի
 Զորս կողմը դեռ չէ բռներ:
 Զորս ձեռքերն ալ չո՛րս ազգի,
 Հող փոխուելով մէկ բազկի.
 Շարժեն քող չորս օրրաններ:
 Լոկ մե՛կ նիւղեն մէկ ծառի
 Զորս ալլացել ծիծառի
 Բունակն երբոր առկախուեր,
 Կը զգայի քէ չորս ցեղի
 Մայրերն հոնեղ ձեռք ձեռքի

Կը պարեն շաւ անգամներ:

Միայն ձե՛ռք մը քող շարժի
Խաղերուն մեջ բոլորքի:

Արաբունին «Ետէլի»,
Թրֆունին ալ ի՛նչ «մանի»
Պիսի երգեր անհամբեր:

Չերեզունին եղեգի
Պես դակահար կը ճրկի
Պոսին վրայ աստղաբեռ:

Մինչ հայունին արցունքի
Տեղ ըմպելով նոր գինի.
Ա՛լ ոտն ալքի չէր նետեր:

Պարե՛, պարե՛ ձեռք ձեռքի,
Ով դու բեկո՛ւր մահիկի:

Կ՛ուզեմ կտրել այդ ծառի
ձիւղեն ինձ փայտ քրնարի,
Տալով անոր չորս քելեր:

Չորս քելերով՝ չորս արի
Արիւնն իրար երբ մօտի.
Ա՛լ դաշնարան չեմ փնտռեր:

Իմ չորս քելքս քրնարի
Հող լարելով, չորս ցեղի
Դեմ ձայն մը լո՛ւկ էր հաներ...:

Այդ մեկ ձայնէն զաւ, պարի
Մեջ ուրիշ ձայն քող չ'որրի:

ԵՐԹԱԼԷԴ ԱՌԱՋ

ԴԱՆԵԼ ԿԱՐՈՒԺԱՆԻԿ

Մախաղը ուսիդ, երթալեդ առաջ
Տրդա՛ս, հանդիպե՛ քու մօրըդ զառամ,
Որ ժանգ հերիւնով մախաղըդ կարեց
Ուր սիրեն ալ մոռցաւ, չըլլա՛յ ծախես զայն:

Երթալեդ առաջ մէյ մը հանդիպե
Հօրըդ, որ արտէն քեզ քրտնէ քնքաւ,
Քրտնէ, ուր այգն ու ցայգն էին քրտներ
Երբ ջուրըդ պալսած կ'այրեիր ծարաւ:

Երթալեդ առաջ հանդիպե՛ քրտաւ
Նորհաւառ քրտըդ, որ այրի է ինկեր,
Երբ սաղմը գիրկն էր, սաղմոսը՝ ձեռքը,
Նորհա՛ւառ, որուն կարն հեղեհն է խրմեր:

Հանդիպե՛ դեռ նոր ցաւած աղբիւրին
Որուն հիւղակդ լոկ գիտէր համբան կոր,
Մըկտուած էին գի անոր ջուրէն
Երկու եղբայրներդ՝ սուրերու կրտ:

Մախաղը ուսիդ երթալեդ առաջ
Հանդիպե՛ դաշին քու պապեմական,
Ուրկէ առնելով ափ մը կոշկոռ հող
Լայն գօտիդ մեջ պիտի պահես զայն:

Պիտի պահես զայն դուն իբրեւ մատուց
Բարձր համարելով ոսկիէն ալ գեթ,
Հայ դաշաւայրիդ հողն է այդ միտ քայ
Որ իբրեւ դամբան պիտի քալէ հետդ:

Գօտիիդ կողեմ՝ [ուր հողն է դամբան]
Պիտի բրուշքին ծիծառներ ջուխակ,
Անոնց բոյնն հարկաւ մեջն էր գրպանիդ
Որ սուգ սքնակիդ դրան պէս մընաց փակ:

Այսպէս հանդիպե՛ սա այգիին ալ,
Խմե՛, հոն, փարջէն հին գինին անձկաւ,
Գինին՝ խաղողի արցունքն է սեփսեւ.
Ձի որբասունկին ճակ մայրդ սեւ լացաւ:

Երբայեղ առաջ հանդիպե՛ գիւղիդ՝
Հովիւին շիրմին, ուր սրբեցիր՝ բուր
Դանակդ մորթելու մէկ այծըդ հիւանդ,
Որ մայեց երբ հոսն առաւ երթալուդ:

Տրեխդ լա՛ւ հագիր, կոնկէ չփակդ ալ,
Երբեք չի բացուի քող կուրծքդ հովեւն,
Ուրկէ քեռելքս անցորդը կրնալ
Տեսնել սպիներ վերքերու բովեւն:

Դաղքելեղ առաջ ինծի՛ հանդիպե,
Իմ սաւերգներէս մին պիտի ճամբեզ
Ուր մայր մ'իւր որդին ի գուր կը փնտռէ...
Բալե՛ այդ երգովս ուրեղ որ կ'ուզես:

Ե Ր Դ ՈՒ Մ

Այրի մըն եմ, քա՛ւր վիշտերս բարձ քամ
Կը քնանամ մերք այգին
Մինչեւ որ գայ աստակ մը գիւ ձայներու,
Երբ ժամասան զանգակա՛ւար պատանին
Մայր տանարին համար կուգայ առնելու
Ազնուական հին գինին:
Բազուկներովս իմ որդիս
Կ'ողջագուրեմ խաղողկոյղի պէս, որուն
Խնկահասերն այս ոստիկիս բնութեան
Նոր տանաւն կ'առկախուին:
Իմ զաւակըս, վաղուց անցնող իւր եղբօր
Ունի խոհուն ծանրութիւնը շիրիմին
Ձոր Երկանի քար ընելով, մերք ինծի
Ազնիւ ալիւր բաշխեցին:
Ոսկորներու անիւնն՝ ալիւր մ'է ազնիւ,
Գերեզմանի նոր նաշին,
Փոսապեղներն ալ տեսալ մը հացագործ,
Որոնց հացէն պատառ մ'եքէ հաշակուի
Ա՛լ մահէն չի վախցըւիր...:

Սկին բռնող վանականի մը հանգոյն
Ես իմ որդիս կը գրկեմ,
Յաղթ սօսիին հովանիին տանելով
Կը ծնրադրեմ, կը ձայնեմ
Անոր երգումն երեք հեղ
Վկայութեամբ հայրերուս. —

«Որդի՛ս, այս ծեր սօսիկն՝
 Երկրացիներդ արինգ մ'իբեց կտրելով
 Զամբէ համբայ քու ծնունդդ երգեցին:
 Ուրիշ մ'իբեն քնարին
 Փայքը հանեց կասարեն
 Զայն կայծքարով տաշելով,
 Վերեն իջնող մերկիկին
 Հետ օրօրդ երգելու:
 Որդի՛ս, երբ օր մը ոտներդ
 Վաս գազանի մորթեն շինուած տրեխին
 Խորն իջնելով, ափ առնեն
 Տմարդութեան նոր դուռներ:
 Միեզն ոտներուդ տակ քող
 Ըլլայ օձ մը բազմաթոյն,
 Մշտազալար ու սուղոյ:
 Թռչունները սօսիկն
 Դառնան մէջ մէկ գա՛րշ բուեր:
 Քնարաւոր տղուն կասողած քնարին
 Թելերն ալ սեւ շղթայի
 պէս անցնելով քու վզիդ
 Խղթեն, կապտեն քող զփեզ,
 Քնարին փայտն ըլլայ ց՝

ող հաղիդ»:

Դեռ իմ որդիս պինդ գրկած
 Պարկի մը պէս մոխիրի,
 Զոր Իսրայէլն իր հակտին դեմ կը բռնէր,
 Կ'առաջանամ դեպի գետը հայրենի
 Որուն ջուրը կ'ըլլար երբեմն սեւցած,
 Ազնիւ սուրնի գաւաթներուն լաւացքէն,
 Երբ մեր հիւղը կը լեցուէր

Բազմաթիւ սիրերով:
 Սահելով ջուրն օրերուն պէս ձագունկիս
 Շեն հիւղակիին բաղդին պէս ետ չի դառնար:
 Եւ երդումի պահներուն
 Իրեն որդին համբուրող
 Մօր մը նման հեքանոս՝
 Համբուրելով հեք որդիս,
 Իմ լայն արձիս քաղարին
 Վըրայ արմատ արձակող
 Իբր հոտաւէ վարդենի,
 Ծունկի եկած կը ձայնեմ
 Երդումն անոր արքայան
 Վկայութեամբ զոհներուս.—
 «Որդի՛ս, գետին ջուրերով
 Ոռոգած եր մերք քու հայրդ դաշտն իրեն
 Կասարելով երկու անգամ սերմնացան
 Երկու անգամ ալ ննձան:
 Ոչխարհօտերն ուռ տեսն
 Արօտին հուրն իրենց հակտէն քափելով
 Դեռաջուրով զովացան:
 Որդի՛ս, երբ գիս լինելով
 Օտարութեան մէջ օր մը գիս ուրանաս՝
 Թող հոն վարած արտերուդ
 Վըրայ իջնեն մարախներ,
 Ոչխար՝ օտի մը փոխան
 Թող գայ վոհմակ մը գայի
 Խմած ջուրեդ խմելու,
 Հոն քափելով կզակին
 Հապաղիւհներն արիւնի»:
 Վեհավայրէս քիչ մ'անդին

ձգնարան մը կիսափուլ
Կը նստաբեմ սակաւին:
Մամուռն հողէն, օձերու պէս ակռազուրկ
Սողոսկելով փառերուն մէջ է լեցունը,
Խաբելով քէ իրեն սակ
Ձի կայ ոչ մէկ նգնարան:
Անոր դռնէն դեռ այսօր
Կ'արտաբուրէ խուկկի անհետ յորձանգներ
Տարածուելով շատ հեռուն,
Որոնց բոյրէն յափշտակ
Լերան արջերն իսկ ջոկ ջոկ,
Ուխտաւորներ ծնկաչոփ,
Զգաս կ'անցնին ու կ'երբան:
Քաւերն ամբողջ կը հոսին
Նուիրական ձիթափուլ,
Բայց քէ կանքեղ մ'իսկ չի կայ,
Ձիթեմբի անտառ մ'հող
Հալեր, ձիթի է փոխուեր:
Ես իմ որդիս լա՛ւ շալկած
Կը մօտենամ արքազան
Փլած շեմք աղօթսան,
Ուր Մծբնայ մօրուով
ձգնաւոր մը ուշ ասեմ
Կ'օրհնաբաներ երկիւղած
Այգեսանները յուռքի,
Որոնց գինին է՛ն անաջ
Ինք կը խմէ իր կաշիէ գաւարով:
Շեմքին առջեւ արքայան
Ես ծնրադրած կը ձայնեմ
Զաւկիս երդումն երեք հեղ
Վկայութեամբ սուրբերու.—

15051
1004

« Որդի՛ս, այս սուրբ փառերուն
Վրայ ծունկի չոճեցան
Մուրասաւոր կտրիմներ,
Յաղբ փառերուն ծանրութեամբ
Զոհելով շատ երկնջներ,
Օր մը երբ դուն ալ ըլլաս
Ուխտաւոր մը գոհասու,
Պիտի դանակդ յետանես
Քաւին վրայ արքայան,
Հոն մոռնալով երկաթիդ
Ժանգ մեղեքը մարդկային:
ձգնարանին փառերն
Մին եեզ երկան առնելով
Պիտի ցոլեանդ աղաս,
Մոլորացած ոսանէն
Մինչեւ վայրերն անձանօթ
Բաշխելով քու հաւաստիդ
Հացը՝ արհիւ վրայ եփուած:
ձգնարանն ալ կանգնելու
Համար երբ օր մը կրես
Տրդաշին պէս վիթխարի
Լեռնէն փառեր ծանրակիր
Արջի մը հետ երկիւղած,
Գիտցի՛ր, որդեակ, չորս կողմէն
Վրայ օրհնեմք կը բերես:
Օր մը այնտեղ պիտի գան
Ուխտաւորներ բազմաթիւ,
Լացեն կուրցած ալիքներ
Որոնք ինձ պէս սգացին,

Մինչ վար կարող արտարին
 Թացութենէն շատ անգամ
 Հըրագն իրենց կը մարեր:
 Բայց քէ ինչու արտարին
 Թացութիւնովն աղետող
 Ոչ մէկ ասէն չէր մարեր
 Բոցն ոստիին երկրասող:
 Այսպէս շարժ շարժ պիտի գան
 Անդամալոյժ զբաւմեն
 Եւ սովասանջ մըշակներ,
 Որոցն զատ զատ պիտի սայ
 Մըբատունը ողջոյններ:
 Այսպէս լիւաւ հողերուն
 Օր մը երբ տէր դառնալով
 Հզօնաւոր կանգնելու
 Տեղ աւերել յանգցնիս՝
 Թող ա՛ն վըրադ կործանի,
 Քեզ այցելող մարդիկն հող
 Բորենիի ձեւերով
 Յանկարծակի քառանան,
 Ու քան իսկ քո՛ղ չարչարուի
 Ժմականերէն խաճատող,
 Խեցիներէն բացխփիկ:
 Հոնկէ անցնող՝ լրատար
 Կոռնկներն ալ բոլ դառնան
 Դանդաղաշարժ կրիաներ,
 Չի տանելու համար բու
 Հարուածիդ լո՛ւրն ամէն տեղ . . . »:

Օ Ր Ր Ե Ր Գ

Զարմի՛կ տղայ, ուսաստիւն մագդ ե՛կ սանճեմ,
 Չէ սանճա երբեք փողոսը, տապա կամ կնիւն,
 Շինուած է ան զոհուած եղբորդ կրծոսկրէն
 Ուրիկ սիրտ մը սանճին կուտայ հըռնդիւն:

Գիշերախալ վարսիդ վըրայ անգամ մը սանճա
 Դու եղբորդ դիցերգն հիծէ պիտի խոկ . . . ,
 Ինչպէս սառած լորի մը քէն հոգեատար՝
 Դալար բլրին. հող ձգելու վեր մը լոկ:

Մէկ քիակը բաւ է ծովին: Ալեակին
 Մէջ ծովն ամբողջ կրնայ փոփոխի, ուռնալ,
 Ոսկորի գոյն մանիկ սանճը՝ բա՛ւ երկնին.
 Գիշերն իր սեւ վարսը կրնայ սանճել տղ:

Կրծոսկրէ մէկ սանճը բա՛ւ է մագդի գիրգ,
 Մէկ հըռնդիւնն՝ սեւ գիշերներ կը լուզէ,
 Կամ քելախոց լորի մը պէս զգայագիրկ
 Որ մացառէն խոտ վերմակ մը կ'ուզէ:

Զարմի՛կ զաւակ, ուսաստիւն մագդ ե՛կ սանճեմ,
 Սանճա է շինուած Ինչոյ եղբորդ կրծոսկրէն . . . »:

ՅԵՂԻՆ ՅՈՒՌՈՒԹՔԸ

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆԻՃ

Քընարս գինիին մեջը բաթխեցի,
Եւ երբ ըսկըսայ նըւագել ես զայն,
Այգիէն խումբ խումբ այրիներ անցան:

Քընարս աղբիւրին մեջը բաթխեցի,
Եւ երբ քոջըւած նըւագեցի զայն,
Մափոռով արցունք առնելու եկան:

Քընարս արիւնին մեջը բաթխեցի,
Երբ զոնի ձայնով նըւագեցի զայն,
Մանուկներ եկան սուրերու նըման:

Քընարիս՝ զայլէն աղիք մը տուի,
Եւ երբ ըսկըսայ նըւագել ես զայն,
Եօր լեռնէն անդին ոչխարներ՝ փախան:

Քընարս մոխիրին մեջը բաթխեցի,
Երբ ճարճասման պէս նըւագեցի զայն,
Այդ օր գիւղիս մէջ հրդեհներ ինկան:

Քընարս բոցերուն մեջը վառեցի,
Հոգիիս խորը հրթիռներ ինկան,
Ասոնցմով կ'ուզեմ այրել՝ ամէն բան:

ԵՐԿՈՒՆՔ

Մնարա՛նն է ջնջենի, այլ տեսարա՛նն ամենի:

Նորածին, մը լուսնի մը չափ մերկացած
Եւ հովին չափ բոպիկցած՝
Գեսն ի վար, հոսանքն ի վար՝
Անուշ անկեղան կ'երբայ:

Ով եղբայրներ հայրենի
Եկե՛ք ոտնո՛վ ջալլամի:

Դաժան ձեռքեր եւ ինչ քաթեր գալլենի
Զայն ջուրն եւ զլոբեր,
Ասուա՛ծ, արդար մասներով
Երբ յօծարիս զայն կռել՝
Հագիւ սնակի մայր դրան
Նորաջախջախ փականքին չափ պիտի գայ,
Բայց քե ի՞նչպէս տունն իրեն
Կունակն առած աւերելով վար կ'երբայ:

Բանիքն եր ան, կղպանքն եր ան ճընակին,
Հոգին եր ան երդիքին,
Հայր իրմով կը կղպեր
Հոգին դրան հիւսկիւն:
Մայր իրմով կը գոցեր
Բաց աչքի պէս իր խոցեր:
Դրան վըրայ ա՛յ հիմայ
Բանիք, կղպանք մը չիկայ:

Մօրկան վեբերն առանձին
Այֆի պես բաց մընացին,
Կը գոցուէին անոնք երբոր՝ մերթափ
Ան սիրատունն աղուաներ
Վերբերումով նըրաական կապերսի
Կուրծֆին վըրայ կը սեղմեր:

Խորեական սակ հիւղին նըրագն է մաւեր,
Վշի ձիւնէն հայր շուտ է ծերացեր,
Մարած լոյսին փոխարէն
Թող ան ներմակ մագերն իւր
Մէկիկ մէկիկ փեքսելով
Պատրոցներու պես վառէ,
Եւ իր արիւնն անոնց սակ
Ձեքի փոխան թող վառէ:

Ձաւէն հեռու մընացին
Ծընողներ ու սիրողներ,
Հեռու հեռու մընացին
Ձայն մեծցընող սխնկներ:

Աստուած, արդար մասնեւով
Երբ յօծարիս զայն կռել՝
Հագիւ փրցւած ծիծի մը չափ գուցէ զայ,
Բայց քէ ինչո՞ւ հայրենի
Բոլոր մանկանց կաքը կապած
Հարամ քամ լուռ կ'երթայ,
Գետնավազ կ'երթայ:

Թաւա՛լ քաւա՛լ
Կը կտէ լոյծ պատանֆներ,

Ռոնց գոգը կընային
Հանգչիլ հարիւր մանուկներ:

Թաւա՛լ քաւա՛լ
Կը կտէ շուտ պատանֆներ,
Մինչ բիւրաւոր ջուլնակներ
Չը կընային պիտիւն
Այդքան շուտ շուտ կտաներ:

Չուրք՝ մանկան մարմնոյն դրսէն քաւալով
Մակընքացիկ եւ կոծ ի կոծ վար կերթայ,
մինչ նախըմպած կաքն ալ ներսէն դող ելած
Լեզու ելած եւ հոծ ի հոծ հետ կ'երթայ:

Չոյգ են քիերն այդ ջրղին,
Կաքէ՛ քիեր, մօր մը ձեռնով հոն դըրուած,
Չուրէ՛ քիեր, ջրապայէն փոխ ջրուած:
Կաքնեղէն քին՝ կ'ուզէ զինք մօրը սանիլ,
Ջրեղէն քին՝ կ'ուզէ անկէ խուսափիլ:

Ինչ գիւրգ մարմին, ինչ շուտանի կերպարան,
Շողերն արփւոյն կ'ըլլան անոր նուրբ պարան
Վարելով զայն օրօրանէ օրօրան:
Մինչ գիշերուան հոսուն շողերն ալ, անոր
Կ'ըլլան գուցէ մէյմէկ քի
Սեգերուն մօտ առքերելով զայն մէկդի:

Ո՛ր բարձունքէն, ո՛ր եղէն
Խըլեցին զայն եւ գետին մէջ գլորեցին:
Աստուած, երբ ունկ դընէիր
Անոր մուտ մուտ քնակին,

Երակի մը զարկը հագիւ կ'առնէիր,
Բայց թէ ինչու ուսանի մը հեզ մանկանց
Քընարանին բունն ամբողջ
Կապած կ'երթայ, հոսանքն ի վար դեռ կ'երթայ:

Առ'ւր մըն եր ինք, ցելին մեջքէն վար կ'ապում, չիմայ փակուեր է հողկեց,

Եւ պատեանէն մերկացած:

Կ'երթայ բաղխիլ ժայռերու

Յեսանուելով անոնցմէ:

Ինչ փոյթ թէ զինքը բռնող

Ձեռք մը անգամ հոն չկայ:

Իր տունն՝ իրեն երախակալ մը եղաւ,

Ուր ինք պահուած սո'ւր մընաց:

Իր հօր ու մօր սիրոյն վրայ սրցըւած:

Բաղդը եկաւ մերկացնել

Իր պատեանէն հայրենի,

Յեսանելով խառակներուն վրայ գետի:

Ինչ փոյթ սրուքիւնն իրեն,

Իր գեղին դէմ երբեք դասակ մ'իսկ չկայ:

Եւ դեռ կ'երթայ

Օրբաններէն ալելիւղ,

Եւ դեռ կ'երթայ

Մարդու վարմէն դեպի գիւղ:

Երեկ, կայան մը գտնու:

Իր ոսկորներն իրարու մէջ անցըւած

Կ'ըլլան խաչեր մարմնոյն մէջ,

Փափրսալով նոր Պանպանիչ մ'իւր հոգւոյն:

Խառակները կուգան սրել խաչերն այդ,

Խաչերն իսկոյն կ'ըլլան խառն չէր մարմնոյն մէջ:

Ինչ փոյթ, անոնց դէմ երբեք
Կարենդ բազուկ մ'իսկ չիկայ:

Ով եղբայրներ հայրենի,

Հասէք ոտով ջայլամի:

Եւ դեռ կ'երթայ պատանին,

Բընակներն որ կզգեակներու հանգունակ

Լայն սրերու ձեւն ունին,

Իրէ՛ Ե՛ս Ե՛ս կը փախին:

Մկրտաւանն անձեւին սակ երբ ծեծուի

Ինքն ալ պէտք է որ ծեծուի,

Անձեւն իրեն մկրտութեան ջուրն է, զոր

Տերն իր վրայ կը բափէ,

Երկնաւորն ալ կ'ըլլայ մեռնոն մը գերգոր:

Ծնարա՛նն է ջնջենի, ալ զոհարանն ամենի,

Ափունքներն իսկ Գանգեսի

Երբեք երբեք չեն կապտէ

Նորածին մը այսպիսի:

Քարի, հողի փոխարէն

Ջուրով շինուա՛ծ հողմրսիք,

Ուր ասուպներ կը սանին

Անհունութեան դաստառակին վրայ շուտով

Արաբիչին ձեռագիրը բանելով:

Անոնք մեզի մաներ վնասող ձեռագրին

Միջակէ՛սն են, սո՛րակէն են համասփիւռ,

Վերջակէ՛սն են բոցասփիւռ:

Անոնց լոյսով՝ մամիկները իրենց մէջ

Դուռակուրթիւն կը տղեն,

Մինչ գետերը մանկան վրայ հակելով

Անոր հոգւոյն լոյսը, իրենց բունաւոր

Լոյսերուն մէջ կը լուծեն:
 Զուրով շինուած հողվարին
 Փոխան ես ալ մօսս ունիմ
 Դագաղիկ մը՝ երախային զի՛րգ մարմնին:
 Իմ էրնա՛րս է ասիկայ,
 Որուն յարմար մասնասութիւն մէջ կ'ըղձամ
 Պառկեցընել երախան,
 Թող ճրպոսս ալ ըլլայ թիակ մ'հողվարի,
 Երգերուս հետ թող թաղուի:
 Մասնասութիւն մէջ երբոր
 Հանգչեցնէի զայն անդորր,
 Հոգ չէ շուրբ զայն սաներ
 Ուր որ ոգին կը սաներ:
 Շինական մը հարկաւ զայն
 Վայրի մը մէջ կը թաղէր:
 Մանուկն այնտեղ՝ իր աւած
 Գետաջուրով մակընթաց,
 Եւ նախընտրած իր կարով
 Ու էրնարիս հոն թափած
 Յորդ հոսանքովն արժարին
 Պիտի կրնար շարժել քա՛րն իր հողվարին,
 Խլեակ մ'ինչպէս ալելիւղ,
 Լընին վըրայ ալլասար:

ՆՈՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻՆ

Հայրի՛կ, Արծի՛ւ կ'ըսէք ինձ.
 Մինչ իմ անունըս միայն
 Այգ Եսսանէն ես կ'առնեմ
 Ուր կը խոկայ իմ ուրուականըս պարբէ:
 Սուրբ խաչերու թելն անգամ
 Դանակներու նրման բուր՝
 Յետաններու վըրայ մերթ կը սրցընեմ,
 Զի տաճարները ինքնին
 Մարտալայրեր են շենչող,
 Ուր խրմբըւող պարմաններն
 Մեր զինուորները հետի,
 Եւ մեկ անոնց գնդերուն
 Առաջադա՛նն անեղիլու:
 Կը յետանեմ խաչերն այսպէս քառաթել,
 Որոնց բերնով գերասուր
 Պիտի կրնամ փերել, գերփել ուժգնակի
 Աղսն ու ախտերը կեանքի:
 Իմ յետանած խաչերըս չորս թել ունին,
 Չորս թելն ալ
 Աշխարհի չորս ծագերուն
 Վըրայ ցըրուած, քառասփիւռ
 Ժողովուրդի՛ս կը նային:
 Աղօթքիս մէջ ես արդէն
 Բազուկներս տարածած՝
 Կ'ըլլամ խա՛չ մը քառաթել,
 Արծուեխա՛չ մը կենդանի:

Ես իմ սկեմս՝ կրօնամարտի մը ասեմ
Վեղարաւոր զինակրի մը կոնակէն՝
Իմ յեսանած լանջախաչիս սարսափով
Յանկարծակի վերցուցի :
Արարատեան արծիւներն ալ տոկադէզ .
Իմ անպաճոյն սեւ սրբեմիս իբրեւ զարդ՝
Օտականի Մեարոյին եւ Արսազու պատմիչին
Սիրսը բերին, կրօնացովնին կարեցին :

Քարոզներուս երկարէն կեցած զեմներս եք
Տխեղծներու շունչին քակ
Սկըսած են ժանգոսիլ,
Եկե՛ք անխնայ անոնց
Անմահ յեսան մը քե՛հ .
Զի ոսկորիս մէջէն կ'առնեմ հոսք մերք,
Մարտավրկայ Աւսարալիեղւոյն ոսկորին :
Իմ անխնայներս բարձր բարձր,
Զեր ճիւղակին քաղաքներուն մէջ . բու՛ն բու՛ն
Հողի փոխան ցանեցե՛ք,
Ուրկէ, որ մը, վանայ քարուս լեռներուն
Վըրայ անող խոնարհ վարդի մը նրման
Լեռնավաճի մը կը բուսնի,
Ուր քառ առնող քեւաւոր մ'ալ, ձեր հոգւոյն
Մէջ բող մտնէ, հոնկէ երբեք դուրս չելլէ :

Թող այրիներն ու կոյսերը ժառանգուին՝
Զեր քաղաքին մէջ հողի սեղ սրփաւած
Իմ անխնայ յառնող ծաղիկը վայրի
(իբր հինաւուրց քրմական բոյսը՝ հօմա,
Որուն անուամբ կ'օծուէին
Ամբողջ գոհներն հեքանոս)

Իրենց լամբակն անցունեն,
Ես այն ասեմ, օրօրոյն մէջ ննջող
Երախայի մը նրման
Պիտի քայեմ՝ Խաչադրօ՛ւ՝ այրիներու գրկին մէջ
Խաչվերացի փայլուն Տօնի մը հանգոյն,
Դեպ նորաբաց Մենեանը՝ դեպի Տանար բնաջող
Իբրեւ ըմբօ՛ւս Վարդավառ :

Պիտի կախուիմ կապարնի պէս զինավառ,
Այրիներուն ուսէն վար,
Կապարն մ'որուն, նետերն ես
Հաւաքե՛ր եմ իմ մականիս փուռերէն
Որոնք երբեմն իմ ձեռներս ալ խոցեր են :

Աստուծան սեւ օրերուս, քափառած
Պաղեսիներն մայրիներու անտուն՝
Ուր՝ բուն ձուեր կը քափե՛ր,
Ես իմ մականս կտրեցի,
Զայն աւելով խեցիով մը արիւնց, որով մերք
Յոք վերբերն իր կը բերե՛ր :
Թափառական Ահարոնին ձեռքին մէջ
Ծաղկող մականը չէր ան,
Մական՝ որ իմ առապած
Քաղաքներուս իբր յենացուպ ծառայեց,
Երբ պիգմարբեան դահլիճի մը դրան առջեւ
Իմ խոտերս ցելիս ցաւը պի՛նդ չալկած՝
Սպասեցի կորստման ու խաբուած :
Լո՛ւս մը միայն, իր խաբեբայ արցունքով
Եկաւ ցաւս զմուսել :

Արեւին պէս արեւելէն ծագելով
Դեպ Արեւմուտք քաղութեաց :

Այսպէս մականս կսրեցի
Մայրիներու անատեն
Դժնիկներուն զիժ վայրեն,
Ուր բառ առնող քեւաւորներն այսահար
Կ'արիւնտին, կը փախչին փետուրներով քննուած,
Մինչ վախերնուն քափած ձուերն ալ մեկեն
Փուշերուն վրայ կը ճեղքուին,
Մա՛ռան հովեն անպախուրց՝
Աւլըւելով դէս ու դէն:

Մականս շատ հեղ իմ կոտրած,
Երբոր անով զարկած եմ
Յամառ ցեղիս Երվարին գաւակին:
Մովսեսին պէս, որ գրաստիսակը դիտամը
Խորսակելով, իրեն ցեղին յամառող
Ոգիովը կրկին նո՛րը կը կերտէր
Սարին վրայ Սինայի,
Ես ալ կոտրած մականիս
Տեղ միշտ նո՛րը եմ կտրէր
Սարին վրայ Սիփանի:
Միշտ անատի՛ անծաղիկ,
Քստմաճաճան ծառերուն
Փփնաւոր ուտերէն,
Ուր շանքերը՝ ցից ու ոսկի քեփերով
Օձերու պէս իրարմանցին զալարած,
Միշտ յօտելի Մականներու փուշին մէջ
Իրենց հրեղէն լեզուակով
Աստուածային ցասոյթէն
Հրեղէն խուրձեր կը խորեն:
Հովուագետներն ասոնցմով

Պէտք է խոցեն արարածներն աղաքսուած,
Գերագոյնին հրաբորբոք դժնիկով:

Քարին սակ միշտ ձայներ կան
Զուրին ձայնե՛րն են ասոնք,
Ոսկրին սակ միշտ ձայներ կան
Արեան ձայնե՛րն են ասոնք,
Այս ձայներուն ի յուր երբեք չեմ սրտէր,
Ես իմ Մականըս փրշեղ
Շատ անգամներ եմ կոտրէր,
Այլ ուրիշին պէս՝ բրտի
Անօր մ'անգամ չեմ կոտրէր:

Գերեզմանիս քարին վրայ բող ձեւեն
Գրաստիսակն Օրէնքին,
Գրաստիսակն արդարութեան Օրէնքին:

Կոտրածի որդեգիր ցեղին վա՛րդ վա՛րդ արիւնին
Իրեւ նըշան մը մեկին,
Թող տապալըս բոլորէ նոսրալեւին՝ բո՛յսն անգին,
Ուր սրնանող որդան կարմով բող գրէն
Տաղ մ'հանգստի, Ն ա հ ա պ ե տ ի ն Ն ր է ա գ է ն:

Թող զիս երգէ պատանի մ'ալ Վարագի
Նրսած սարին վրայ մերք, կերակուրով բազմազբաղ,
Որ եփ կ'առնէ ինքնիրեն,
Իր արձակած գնդակներուն կրակով:
Թող երգէ մերք նրսած խորը անձաւին
Գնդակա՛ւար երէին պէս ջնջենի,
Որ իր արիւնը դիտամը
Կը կաքկըրէ քարի մը մէջ ծակծակուած՝

Խրմեյով զայն ծառաւած:

Վերջին հոգոց մ'ալ բոլ երբան, ինձ հաւաք
Արասանեն իջման ծառին սակ, ուր մերք
Իրիկուան դեմ, ծալլապաշիկ կ'հանգչէի:
Կը ծանրանար բեռ մը վրայ ունեւուն,
Ուր կը փախէր կարաւան մ'ալ կաւոսի:

Անյոյս մարդուն պէս ծալլեցի ծունկերս իմ,
Ռոնց քափը կորուսի
Երբ քափառիկ օրերուն
Բապըր դէպի օսար ափեր գլխ նետեց:

Իջման ծառին տա'կն եմ ահա, Խրմեյա'նն եմ,
Հայրիկի պէս ծալլապաշիկ եմ նստի,
Յիշատակըս իմ բարդ կեանքիս կապարհին
Բազմասեսակ, լայնալին աղեղներէն արձակուած
Նետին նրման կը սրլանայ, կը խորի
Ժեռուտ կողերն արմենաւանդ լեռներուն
Եւ գետերուն հայրենի,
Ռոնք երգէր են զոյգ զոյգ
Եւ այնքան են արտասուեր
Ուր ջուրի են փոխարկուեր:

Կը բաւալին հառաչանքով զո'յգ երգեր
Ուրկէ հոսած արցունքն երբեք չէ ցամփեր,
Ուր կ'ուռնէ, կը յորսայսէ ինքնիրեն
Հողն անդերուն հայրենի,
Ուր ցորեանը կ'անի, այլ զուր կը նայի
Այլու կտրած արցունքով,
Դասարկուած մառաններուն Շարայի:

Ու սեւ հացերն իրենց պրիկն մէջ արդէն
Անքաւ են փա'րն անեծքի,
Զոր եղի մը լանն է նետած անպատահաւ
Երկանին սակ շաղագփ:
Զանձախարիք հացէն պատառ մ'ով ուտէ՝
Անիծապատր քաւ մը բերնի'ն կ'արձակուի:
Քարի փոխան, աղն ու հացը ե'րբ զիրար
Պիտի գտնեն, համեստեն
Եղբայրութեան սեղաններու շուրջ, որոնց
Յօտուած է փայտն անպատահաւ
Ուղեւորներն զիրարոյ
Ստուերախիտ ծառերուն,
Արմատն որոնց կը միանայ՝ դարաւոր
Շատ պորտերու արմատին,
Ուրկէ յառնող նոր հարսնետու պարմաններ
Կ'արտախուրեն զրուխնին
Եղբայրաւունչ ուսերով:
Ինչքան մայրեր պղպցել
Պիտի կրնան օրրան կախել մէ'կ ծառէն
Իրենց գաւկին գեղոյքին:
Եօր գիւղերու տնուղ նախիրներն անգամ
Մակաղելու երբ հոն գան,
Եղբայրութեան ստուերն անծայր, միս միմակ
Պիտի բաւէ արշաւակի հովանել
Հին կարւանն այդ աստաբեր,
Խառանքի մեծ խոսակեացէն օրհնելու:

Յեղն՝ Արարա'սը ունեցաւ միայն լեռ,
Ու Եփրա'սը միայն գետ:

Բայց քե ինչու Ն ա հ ա պ ե ս ին շիրմին վրայ
 Իջման վայրեն դեպի եզրը Ադրիոյ,
 Սափոր մը ջուր Արափսէն
 Ափ մըն ալ հող Մասիսէն
 Ուղարկելով, պատուէր մըն ալ գրեցի՝
 Կարն նամակով, ամէն մէկ տառը որուն
 Իր ծաւալին չափով փրցուց զանգուածներ
 Էութենէս հրաքուն:
 Երկսող նամակ մ'եր իմ գրածքս անոր
 Այլ ծրար մը Սի'րս եր ան,
 Ուրկէ Ոգիս քելքընիչ
 Ուզեց այսպէս աւաղել:-
 Ափ հողը քափեցեք իր հողվարին
 Վրայ, կուծ մը ջուրն ալ կուտէ մը սրկեցեք:
 Մուայ խոնքս ու յուշկներս ամէն
 Իջման ծառիս տակ կուգան,
 Որուն քաւ քաւ տերեւները, իմ կողմէս,
 Բազկատարած ձեռքերու պէս, կը մուրան
 Ողորմութիւն քամիէն:
 Եւ մուրալէն ոմանք յոգնած, կարկամած
 Կը քաւալին դեպի հող:
 Կը հրոսէ անպախուրց՝
 Քամին երբեմն Հիւսիսէն,
 Ունոցն է մ ե ծ Ա ռ ջ ի ն
 Ու երբ'չը քոծիւնին:
 Եւ երբ յոյսեր ու խոստումներ կը յուզեմ,
 Քամին յանկարծ իմ Մծբնայ մօրուքս
 Բռնած՝ բերա՛նս կը քիսէ:
 Յուղկահա՛րն է, ծովահե՛նն է սլաւապան,

Ու ամալի ափին վրայ դարանած՝
 Յափեսակուող մանուկին
 Աղետարկու բերնին մէջ
 Քուրջեր, փուրջե՛ր կը քիսէ:

Ահա քամի մ'ալ կը հասնի հեռուէն,
 Բրիտանական հողքերէն,
 Եւ երբ յոյսեր ու խոստումներ կ'աղերսեմ՝
 Կը բռնանայ քամին իմ սեւ սեմիս.
 «Փոխէ՛ փոխէ՛ զայն, կ'ըսէ...»
 Մինչ բռնելով անոր ծայրէն, կը քիսէ
 Իմ բերա՛նքս օրհնաբան:

Եւ չուանաւ քամի մըն ալ Հ ա ռ աւ է ն,
 Տիեզերեան ուսանէն,
 Որ իր Սենի հրաւազործ ջուրով մերք
 Գերի ցեղերն ուզեց կարգաւ մրկրել
 Աւազանին մէջ ազատ:
 Եւ շատ անգամ լըւաց ոտները անոնց,
 Ուրկէ ինկան փռփռները գերութեան
 Ազատութեան կոնքին մէջ:

Հ ա ռ աւ է ի մեղմ քամիէն
 Երբ հին յոյսեր ու խոստումներ կը յուզեմ.
 Վարագաքել կը խոյանայ վեղարիս.
 «Փոխէ՛ փոխէ՛ զայն կ'ըսէ,
 Քեզ բերե՛ր եմ նոր փեղոյրներ բենեզե...
 Վասիկանի փւռուց
 Ներքեւ քառող քոչունին
 Փետուրներէ՛ն բենեզե...»:

Ինչ փոյք, կը զգամ ես արդէն

Փակեղի՛ս քակ, վեղարի՛ս քակ
Գրգանքն ու Սերը խորին.
Արմենաւանդ հին խորին
Նոր սեւութեամբ փոփոխուած:
Մինչ սեւագոյն խաչազգեսքս՝ կը շարժե
Փոխակերպուած արեւոյակա՛ն ծիրանին:

ԵՂԵՐԱՄԱՅՐԵՐՈՒ ԳՈՎՔԸ

Երեք եղբա՛յր ունեինք
Խորհուրդի պէս կախեցին,
Երեք բոյրե՛ր ունեինք
Սիւնի մը պէս վառեցին:

Երեք զաւա՛կ ունեինք
Հանճարի պէս խղիւղեցին,
Երեք ոչխա՛ր ունեինք
Իրենցնուն պէս մորթեցին:

Երեք խրնի՛ք ունեինք
Բոյնի մը պէս քանդեցին,
Երեք ծխա՛ն ունեինք
Յոյսի մը պէս մարեցին:

Երեք քաւա՛կ ունեինք
Բաղդի մը պէս քոցուցին,
Երեք վանդա՛կ ունեինք
Կուրծփի մը պէս կոտրեցին:

Երեք յոյսե՛ր ունեինք
Թարւ ծառին պէս կտրեցին,
Երեք համբա՛յ ունեինք
Երկինքի պէս ծածկեցին:

Այս ամենուն դեմ, ափսոս՛ս,
Բողոքելու համար սոսկ,
Երեք Աստուծո՛ւ չունեինք:

Ե Ր Գ

Փայլուն սուրբս հայրի մ'ե,
Ուր մագերս կը սանձեմ,
Ես կըռիւին խօսնա՛յրն եմ
Եւ ան ինծի խօսեցեալ,

Որ մասնիի տեղ սիրոյ,
Կուրծիս կուգայ դրնելու
Շքադրամ մը ակնառու,
Արեգակէն փրցըւած:

Խօսեցեալիս մարտագոռ,
Օր մը եբբոր ձեռքս տամ,
Թող իմ սուրբս՝ անբառամ
Պըսա՛կ ըլլայ մեր գլխուն:

Ա Ն Ա Շ Ի Տ Ի Մ Ե Շ Ե Ա Ն

Կոյս սարի մօտ սեւ, խանձած ժայռ մը հսկայ
Յաւեն ճեղքւած՝ մամուռով է փաքսըւեր,
Կ'իջնեն բարակ մեզն ու մուխն հոն վարագրել
Ուր Արաշէս կ'երբար զարնել երինջներ:

Կը սպասէ հոն եւ դեռ ձեռք մը սոքսըւած,
Մինչ մաքրելով Եփրատին մէջ իր ալսեր
Կ'ուզէ բռնել անցորդն իսկ զոն մը վերջին,
Ասրուշա՛նն իր, Զոհարա՛նն իր չէ խախտէր:

Ով ձե՛ռք, անիւնն արեաներուդ ասպազէն
Վաղը քափեցաւ նրման անեղջ վառօղի,
Մինչ Եփրատի ու Գայլի ջուրն այսահար
Դեռ քիչ կուգան մարել հո՛ւրն այդ կարօտի:

Խանձած է ձեռքդ ու բիրտ մասներդ ալ կարկամ
Զսպել կարող չեն երինջ մ'իսկ ծեծածեր,
Մինչ պերն խումբ մը, ջանադրո՛ւմ հակասով,
Ամայ դաճին մէջ մենեանիդ կ'արածեր:

Անցք մի՛ խնդրէր մենեանեդ, ուր մին զըրկեց
Որտորդ արեան, երբ օրհասով կ'երէին
Իր կենսասէր յայտերն նըզօր, մանին մէջ,
Դարձին՝ մեռաւ, կարօտը երէին:

Ալ մի՛ փնտէր պահակ փութերդ ցլավիզ,
Որոնց նըւեր կուտար զարմիկն՝ հարազատ
Դուստր իրեն, եւ յետոյ հարս ուրիշի,
Նոր կուսաններ, ներուած Տիկնէն Ոսկեհաս:

Ալ ոսկեհասն ուսերէն վնւր չի՛ տեղար,
Այանուհին իր քարին սակ կը սրգայ,
Զի՛ գար հովսէն առեւանգիչ արքային
Հրացանին ձայնն, որ ցեղին ձայնն է հիմա:

Մի՛ շօշափեր Ոսկիաւօր հակասն, ուր
Մանկիկի ձեւ մ'աղեղուած է եւ սակաւն
Շողն է մարած խաւարներու սակ կրկնակ,
Ուր ժրպիտ չեն բերեր խաղերն իսկ Սակեան:

Դողդոջուն ու կարկամած էս, ձե՛նք վայրագ,
Ուռուակա՞նն էս Դանիէլին ծերունի.
Մեծ հզօնաւոր, որուն աշկերտն ալ՝ Մովսէս
Գաւառին մեջ կ'հսկէր արուն Անահի:

Եւ մի՛ փնտռէր զգաւտ Տիկնոջ զգեստն ալ
Որ քառածին ջրուններու սխաւոյն
Մորթէն թնոլած աստուածային ծածկ մ'եր լոկ,
Ուր կը սօզոտէր խիստ կոյսերու յիշուն:

«Պաւ՛կ ու քաւ ոստեր տարիք ծառերէն»
Հուժկու ձայնն էր այս խոգարած արքային,
Անհառի ձայն, որ կը զոռար՝ Անակի
Հրնարաւիտ զաւկին, փառքովն իր գահին:

Ինչ փոյք թէ միտքն ալ մեհեան մը կը կանգնէ
Իր կրակէն նախ ինք կ'այրի, կ'առնէ մօր,
Որուն մոխրին վրայ Տահաւը յցուելով
Շենքն աւերին վրայ կ'ունենայ հիմ մ'աւտուր:

Խոյրը գլխին՝ քմապէտք իբր արքայ,
Զառաջնորդէր ուխտաւորն ու քուրմն առաջ,
Թափորակերոյ չայցէր ալեւ Տիրուհին
Որուն գլխին սակ բարձր կան. զո՛յգ կապարն:

Մի՛ սպասէր այդ տեղ, ով ձե՛նք զոհասու,
Նրբիւրական երկնցներդ ալ մշակին տու,
Փակէ՛ դուռըդ, զի մեհն Տահաւն եմք բացած,
Բոցդ ալ փոխուի բող մեր Զահին երկնասուր:

ՅՈՒԴԱՅԵՆԻ

Իր տերեւներէն դեռ կը սօսափեն
Իսկարո՛վսացւոյն խօսքերը գուժկան
Որոնց տարտնամ անյուր սարսափեն
Չի գար հոն քառիլ բռնուն մը անգամ:

Յուդայեանի՛ն է, ծառը մասնութեան,
Որուն կոթնեցաւ մարդը ապիրաս,
Ծառի՛ բունն՝ անոր ողն էր ինքնակամ,
Մինչ արմատն՝ անոր գարշապա՛րն էր վաս:

Քառանիւլ արմատն յուդայեանիին
Աւխարհի՛ քառեակ համբուն կ'ուղղուի,
Ապիրաս մարդուն գարշապարն ինքնին
Քառեակ համբայով մեկնիլ կը քրի:

Յուդայեանիին տերեւներն արդէն
Ձեռքերու նըման՝ Ա՛նձ մը ցոյց կուտան,
Տերե՛ւ, որուն մեջ՝ ապիրաս մարդէն
Յուցամաս մը դեռ կը մընայ կարկամ:

Երբ յուդայեանին գաղտ կը սօսափի,
Սօսափման քիւով ծառեր կը պղծէ,
Դառանան ինչպէս, որ կը խըրհի,
Դաւերուն քիւով կեանքներ կը խոցէ:

ԳԵՂՕՆՆԵՐ

Ա.

Թրքնիին տակ, երկու խօսեցեալ
Սիրոյ անուշիկ խօսքեր են ըրեր,
Թրքնուոյն բուքերն՝ անուշ խօսքերով
Շուտ են քաղցրացեր:

Այնքան քաղցրացեր, այնքան հասունցեր
Եւ այնքան բուլցեր՝ որ քալլ մ'անդիւն
Թրուող ծեր բռնուոյն բռնիքին ձայնէն իսկ
Վար են քափքրփեր:

Երկու խօսեցեալ՝ վար քափող բուքն
Ձոյգ զոյգ են կերեր, կ'ըսես քէ ըլլար
Անուշ շաքարը հարնջեծադկով
Կամ նշանուէր:

Իջե՛ք անձրեւնե՛ր, ծառակիս վըրայ,
Ձայն երկու նիզակ ալ բարձրացուցե՛ք,
Տեղա՛ դուն երկինք, անձրեւը բոլոր
Քու ջուրը՛դ բոլոր, ծառակիս վըրայ:
Ասուծոյ անուշ խօսքերուն մեղրով
Թող իմ քրքնիս լա՛ւ մը քաղցրանայ:

Անոր պըտուղը ո՛վ որ հաշակէ՝
Գերագոյն սիրով, պի՛րկ առաստնով
Առանց քննուկ մը, հանգոյց կապելու
Իր սիրն ուրիշին սրին պի՛ս՝ կապէ:

Բ.

Բերանն անդունդին բուսած ծառ մը կայ
Ծառ մը սալորի,
Որուն պրտուղին մորթն է բունալի
Ու միսը՝ լեղի:

Այդ ծառին ոչ ոք մօտենալ կուգայ
Եւ քօքուել կ'ուզէ,
Որուն շուքին խկ նստողը կ'առնէ
Սեւուրին մ'անկէ:

Վայրագ քամին լոկ քափելու կուգայ
Պրտուղն անհամբեր՝
Դեպի խոր անդունդ, եւ ուր զայն դեւեր
Կ'ուսեն, բերանին բացած դեպի վեր:

Բերանն անդունդին բուսած ծառ մը կայ,
Ծառ մը սալորի,
Կ'ոռոգուի արմասն որուն բազմալի,
Ախերուն գետին ջուրովը լեղի:

Վրինին նըմայքն է այդ ծառը դժնեայ,
Որով ան՝ վարեն
Կը կանչէ յոգնած անցորդներն իրեն,
Վինը յուռուրք մը կ'ընէ ծառն իրեն:

Պ.

Պալասին վրայ կըրակ մ'է ինկեր
Ու կը բրնկի,
Զահաններն ի գուր կը սփնին մարել
Զայն ամբողջակի:

Կեոպասրա մը հոն է բրնակեր,
Եւ իր կիրքերուն
Զոյգ արեգակէն կայծեր է քափեր
Պալասն է վառեր:

Զահաններն ի գուր կը սփնին մարել
Բոցը սրնաւեր,
Որովնէտէլ ան
Ուրիշ կըրակ մ'է:

Դ.

Վա՛յ անոր, որուն ձեռքն է կտրւած,
Ուր ոչ մասնեմաս կայ ոչ ցուցամաս,
Ո՞ւր դիտի դրնէ, իր խօսեցեալին
Մասնին ոսկեառ, մասնին ոսկեպաս:

Երբ իր սրին մեկ սիրածն՝ հեռուն է,
Ո՞ր մասով պիտի ցոյց տայ, ո՞ր մասով,
Եւ մասնեմասին սուղ կորուստին չափ
Ցուցամասինն ալ՝ է խիստ հոգեխռով:

Երբ կ'ուզէ յայտնել հուրք իր սիրոյն,
Որով կընար ան սառն հալեցրնել,
Ինչի՞ վրայ պէտք է գրել ասկեց ետք,
Եւ գրիչն ո՞ր մասով անմահացրնել:

Փ Ա Ն Դ Ի Ռ Ն Ե Ր

Սա ծերն ինչու այսօր արագ կը փախ,
Մինչ կ'ըսէր թէ շուտ փախելու ուժ չունի:

Եւ սա պարմանն անկեց կամաց կը փախ,
Մինչ կ'ըսէր թէ շուտ փախելու ուժ ունի:

Կեանքի անիւնն է որ ծերը՝ պարմանէն
Քիչ մ'աւելի շուտ դեպի Մահ կը սանի:

Հողին վրայ մանկիկն երբ
Դեռ մամը ոտով չի փախց,
Ինչու հողը վրան փախց:

Հողէն ծնած մ'երբ եղաւ,
Հողը երբեք չի փնտռեց,
Ինչու հողը զինք փնտռեց:

Երկիրն է մառան, կենդանիներն ուր
Պարէնն են մերին,
Գեղատաքանն ալ՝ մառան մ'է խորին
Ուր մարդն է պարէն
Նոյն կենդանիին:

Դա՛ւտ այսերդ կ'ողողես
Երբեմնակի արցունքով,

Դա՛ւտերն երկինքէն ինչպէս
Մերք կ'ողողուն անձրեւով:

Քարծուքն ըլլայ թէ երկնաբերձ
Կամ թէ դա՛ւտ մը համագոյն,
Հող կըռիւր չ'իջնար երբեք
Իր քարծուքէն գերագոյն:

Ասդերն այս գիշեր
Բըլրակի կուրծքին
Պրսակ են բռնեք:

Մէկը այս գիշեր
Այդտեղ առանձին
Հարսնիք է սարքեր:

Ասդ մ'ալ այս գիշեր
Ըսպասած տղէն
Շատ վար է իջեր:

Յոգներ է, յոգներ՝
Հող քսպասելէն,
Ու մէկն է փնտռեր:

Մահին մ'է փնտռեր,
Վեց տարեկանէն
Զոհուողն է փնտռեր:

Անձրեւին պէս մօտ է Աստուած լեռներուն,
Ուրկէ դիւրին կ'աւուն: աղօթքն ամենուն:

Մարդիկ մինչդեռ իրենց մեղքին ստ' ընտեն
Ոնրին դանակն աղօթքի տեղ կը նետեն:

Մարդիկ երբոր խաչակնքեալ կ'աղօթեն,
Նրեմ մասով դանակն է որ կը կապեն:

Վանեցի պանդուխտ սրբու մը՝ բանած
Հրնաւոր խավլուն իմ հետքս առած
Կտրին զաւկի մը հիւանդոտ գացի:

Հիւանդին կուրծքին դրի ես խավլուն,
Հագաց հիւանդը՝ խանձեցաւ խավլուն:
Ծանր էր վիճակը. հիւանդն էր վ ե բ է մ :

Լեզուն ցոյց տուաւ, որ լեզու մը չէր,
Կարծես ժանգոտած, կոտրուած խ ա ն չ է բ :
Ծանր էր վիճակը, կտրինն էր վ ե բ է մ :

- «Իմ շիրմաբարձր՝ հողը նեղեցով
Բըռունցք վերցրնող բազկի մը ձեւով
Ըսե՛ք որ շինեն...», ըսաւ ան ինձի :

Խանի մը մեջ կը մընան,
Ճամբորդներ են այս գիշեր,
Խրսիր մ'իրենց կը բաւէ,
Վերմակ մըն ալ անսաւան :

Ծակ ծակ եղած սաւանն
Ասեղ մ'իրենց կը մխուի,
Պատանուէր է կեանքներին
Ծակ ծակ սաւանով արդեն :

Խրսիրն ասկեց սափուկ է,
Հողեղ ծընած են իրենց,
Բամպակն իրենց վերքի՛նն է.
Որով մեկեղ կը փախն:

Շատնց լուած ածուն գացի,
Նարնջենին հոն ծաղկած էր,
Ու կ'ըսէին ծաղկունք ինձի.

Պատկե՛նք գեղ, պատկե՛նք գեղ
Ոտերուս սակ՝ այնքան վայրի
Ծիծաղներով երիցուկներ,
Որ կ'ըսէին ինձի գաղտնի.

Մեռցնե՛նք գեղ, մեռցնե՛նք գեղ:

Նոր շաղիկները չե՛ն կրնար ծածկել
Որքերու կուրծքին վերքերը ցել ցել,
Ինչպէս չի՛ կրնար կրտսւր ծածկել
Խաբուած կոյսերուն ամօքը ցել ցել:

Յոյսերուդ վրայ ուսայնակ մըն էս,
Կը հիւսես անկեց՝ ֆոքեր հարսենի,
Աչքդ ասոր համար մերք կը կկոցես:

Ջուրին եզրը մի՛ կանգնիր,
Ներքալեղ վերջ, կանգնած տեղեղ
Հասակիդ չափ ուռենի մը կը բուսնի:
Թաց են նիւղերը անոր,

Ուր խոց քոչունն իսկ չի նստի,
Միայն ես եմ որ իր սակը կը նստիմ:

Մացառին մեջ մի՛ ժուռ գառ,
Որսկանն ըզբեզ վիթ կարծելով
Կը գնդակե, վերքդ ինծի ձրգելով:

Գոհար փառերդ գողցան, անոնց տեղ
Քեզ փողոցի փառերուն հետ ձրգեցին:

Պարսիզպա՛ն, պարսիզպա՛ն,
Պզտի ծառն ես սնկեցի,
Անձրեւ ու ջուր չի տրիր.
Ի՛նչպէս մեկէն մեծցուցիր.

— Իրկուններդ, ու՛շ ասեմ,
Այրի մը հոգ, գաղտնիքն,
Արտասունքով կը քոչեր
Մինչեւ ծառը արմատին:

Պարսիզպա՛ն, պարսիզպա՛ն,
Նունենին ես սնկեցի,
Անձրեւ ու ջուր չի տրիր
Ծառը ի՛նչպէս մեծցուցիր.

— Հոս նունենի միսկ չի կայ,
Տեսածներդ՝ Իիբանի
Կուսաններն են, որ կարմիր
Նրբուններունն են զերեւն,

Նունահատիկ ակռանին
Ոսկրածիծաղ կը պոռթկան:
— Եւ քե ինչո՛ւ պարտեղդ
Միտս հարաւը կ'հառաչե.

== Անոր համար որ հոնկէ
Հարաւունին շահ կ'անցնի:

Մ Ի Գ Ա Տ Օ Ն

Թող սիրողն՝ իրեն սիրողին սանի
Մասնի մը, չամչի հետ բռնում սանի:

Մասնին յղկւում երգիս պէս սանի,
Չամիչն իմ այրած այգիէս սանի:

Ո՛վ իմ անառակ, այսպէս ալ քեզի
Կաղանդը՝ մասիդ մասնի մ'է յոյզի:

Եւ իմ չամիչըս — խրտաւած գինի —
Իմ այգիս կապսած՝ հարսիդ կը սանի:

Երբ քեւըդ կուտաս Նաւասարդ հարսի,
Հին տաքին կ'ըլլայ զոքանչ մը քեզի:

Քեզ ի՞նք մօտեցուց այդ նորեկ հարսի,
Մեղրալուսինեդ աշխա՛րհ կը սարսի:

Չ Ա Ձ

Ռ Ռ Ի Բ Է Ն Ո Ր Բ Ե Բ Ե Ա Ն Ի Ճ

Հայրենի հողին ծառասաններէն ✓
Կտրած ուտերդ փրօտս եմ տեսնել,
Հոն բու յօսոցըդ՝ կտրել եմ մեկէն ✓
Ծիծուան երգերն իսկ, որ ափդ եմ ինկել:

Հայրենի հողին մզասաններէն
Հանած բուսերդ տարած եմ տեսնել,
Չանոնք արմատովն իրենց երկրաւէն
Օտար հողի վրայ տնկել'լ եմ տեսնել:

Չաչե՛րն եմ անոնք մայր հողին քաւիչ,
Ուրիկ կեանքիդ պէս զանոնք բաժնեցիր,
Անոնց վրայ այստեղ չի զարկիր բրբիջ:
Արդե՛ն խնամում, նորոգ խրկեցիր:

Օտար հողն հիմա հարազատ հողին
Ընդերքը կապսած իր մէջ կ'ամբարե,
Կը զգայ պատմութիւնն անոր արմատին
Մեն մի քելն որուն մէկ ցա՛ւ կ'առքերէ:

Մզասունն անա դիմա՛ցդ ե ելեր,
Բերանքաց նուռը բսելիք ունի,
Ամօքէն շիկնած խնձորենին դեռ
Իր առաջատարէն պատմելի՛ք ունի:

Այսպէս ամենքնիս մայրենի հողէն
Խրկում, ոտաքանց չաչեր եմ տեսնել,
Հասակ նետեր եմ տեսնել կողմն.

Մեր միգրերն ալ՝ խորք զաւերնե՛րն են մեր:

Չաչե՛ր ենք, մերին միգր շատ անգամ

Յեղին կըռիւեն կըրնայ հասուննալ,

Չաչե՛ր ենք, եւ մեր արմատը կարկամ

Յեղին արտաւել կըրնայ ուռնանալ:

Հայրենի հողին ծառասաններեն

Կտած ուտերդ ձեռնո՛վս եմ բըռներ,

Գուցէ աղմեր եմ ծիծուան կըսուցեն,

Սուգն որուն մեջքս բոյն մ'է փլցուցեր:

Հայրենի հողին միգրասաններեն

Խըլած բուսիերդ ձեռնո՛վս եմ սնկեր,

Որոնց հոյաբաղձ մերք հին կարօտեն

Օտար գետնի միայ արմատ չէ բըռներ:

Շատեր, շա՛տ ատեր մայրենի հողեն

Խըլուած, անպըտուլ չաչեր են ինքնին,

Որոնց արմատին չարադիպույտեն

Չաւկի զրկանքը կը քաշեն լըռին:

Անո՛նց՝ որ զրկանքն ունին զաւակի,

Իմ միգրասանիս միգր փոխ կուտամ,

Անո՛նց՝ որ խաչանքն ունին զաւակի,

Պըսուլ ուտելու արգե՛լքը կուտամ:

ՈՐՅ ՈՒ ԳԻՆԻ

Որք ու գինի, երկուտակներ հընամի,
Իրար կպած՝ գոյգ մանկան պէս Միամի:

Որքես երբոր շինեմ երկնիւղ աղուրի
Իր կամարին նըսան խաչանքս կ'ուռի:

Որքակամա՛ր, դրախտապրատի աղուրի,
Տակեն կ'անցնիմ, կ'ըլլամ փետան աղուրի:

Որքե՛ր, ծոցուր երակներն եմ գաւառի,
Ձեր մեջ գինւոյ չափ արիւնն ալ մերք կ'ուռի:

Որքե՛ր, կանգնած՝ կռկոն պորտեն իմ երկրի,
Ձեր պորտն հարկաւ կախաւում մ'է չար հովի:

Որքե՛ր, ծըլաք ձեռքին մեջեն իմ երկրի,
Որուն բաժակն իր բերնին մեջ կը կոտրի:

Որքե՛ր, ծընաք սխրած արտեն իմ ցեղի,
Սուգին գոյնով կ'օժեք գինին սեփ սեւի:

Երե՛կ երկրիս, որ կը քաշէ սեր որբի,
Ան՝ մայր, ինք ալ կ'ըլլայ որդի մ'առնողի:

Մայրը՝ որդւոյն սեւ արտաւել կը փղծկի,
Որդին ափով կ'ըմպէ ասկեց սեւ գինի:

Գինի կ'ըմպեմ, որքն ինձի՝ պէս կը ճկի,
Կ'ըսես, ոտքս իր արմատին կը կառչի:

Թէ ըլլայի որբին նըսան հայրենի,
Ես իմ գինիս անձամբ մեջես կ'առնէի:

Կը զգայի որ բարունակըս կը յօժուի,
Չաչի նրման օտար աշխարհ կը կանգնի:

Կը զգայի որ նիւղըս ի հող կը խըրի,
Կը կամարի, կ'ըլլայ չենաղ աղուրի:

Եւ կ'անցնեին սակեն հարսն ու ամուրի,
Որոնց պըսակ կ'ըլլար իմին աղուրի:

Անոնց շըքներն որ կպած են գաւառի,
Միայն իրենց որքեն ծծեն քող գինի:

Սեւ քե բացգոյն ըլլայ գինին հայրենի,
Ընկողին մեջ արեամբ պիտի դարանի:

Երբոր երգեմ այսպէս բացգոյն, սեւ գինի,
Սեւնալու, սեղ երգըս պիտի շառագնի:

Երբ սեւ գինին օր մը ելլայ, կարմրի,
Անհաւասն ալ իր հետ պիտի կարմրի:

Երբ անհաւասն ըլլայ խափշիկ մ'իսկ յայցնի,
Վստան եմ քե մորթին տակով կը շիկնի...:

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, առ սագ մը չալէ,
Վարսերես քել սամ, զիս անոր պըլլէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, հին սագ մը չալէ,
Մասներուդ վըրայ ինծի հետ փալէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, սա այգին չալէ,
Խաղերուդ վըրայ քող գինին փալէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, ամբս մեջ չալէ,
Սագիդ վըրայ քող եօք պորսքս փալէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, գիշերը չալէ,
Արցունքիդ շուրք քող նըրագ մարէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, լուդեմի'ն չալէ,
Ախ քաշէ, ձայնըդ քող նըրագ վառէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, միտ մութին չալէ,
Խօսեդ՝ քող երկար, ոսկեդ՝ լո'ւս ելլէ:

Ծա'փ սամ, ե'լ ծո'ւփ սամ, հին սագը չալէ,
Սիրքս քու սագդ է, հոգիս մ գ ր ա պդ է:

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՐԵՆ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆԻՆ

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, փոսը չափեցին,
Թարմարմ ծառն ու մեռել չափեցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, գա՛ս գա՛ս չափեցին,
Աղե՛սփ այս չափն Ասծոյ գուրցեցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, պասանք չափեցին,
Մահուան դերձակին գայն իմացուցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, ֆա՛րք կռեցին,
Ծանուրբունն Ասծոյ ճիսէն կախեցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, ո՛սն ի մաս գացին,
Ոսկրին իայսանքը՝ նըւագ լքեցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, Ասուած կանչեցին,
Քարին ծանուրբամբ գայն վա՛ր փաշեցին :

Հողվա՛ր հողվա՛ր գացին, Տէրը կանչեցին,
Ոսկրին նըւագն հոն մեկեղ լքեցին :

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, ելի՛ր, հեռացիր,
Մեղֆերդ ինձի՛ թու, պան մը քեթեւցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, այլ զիս մեղֆրցիր,
Տարի մ'եսֆ մեղֆերդ ա՛ն եւ հեռացիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, անցի՛ր, սրլացիր,
Զի հառաչֆուրդ տունըս խանձեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, մո՛րքդ մօտեցիր,
Ժանգոս ասեղը դեռ չի կոտրեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, եղբօ՛րդ մօտեցիր,
Անոր հացին դուն արիւն քսեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, մինչ դուն պատեցիր՝
Եարին ն ու զ ա պը, զոր դուն գրեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, այլ չի ժողվեցիր
Պատուած բղբերը, հովին յանձնեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, իմ մեջե՛ս անցիր,
Գացիր բաղդին ամ դուռը կղպեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ֆեզ, դեռ չի պրկեցիր
Վիզն անոր, զոր իմ բազկես զատեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ, իր ժայռի՛ն մօտեցիր,
Սիւսըս՝ տամալար, ժայռ չի չափեցիր :

Թե՛ւ ամ, քե՛ւ ամ ֆեզ, հողին մօտեցիր,
Տրամադարով լոկ փոս չափեցիր :

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ասե՛ղ քամ, քե՛լ քամ, քաշկինակ հիւսե,
Անուես ալ վարսիս քելովն հոն հիւսե:

Ասե՛ղ քամ, արսիս չափը քամ՝ հիւսե՛
Արցունքեղ մարգրիս հանե՛ վրան հիւսե:

Ասե՛ղ քամ, արմաւ մասներով հիւսե,
Մասնիկդ քարը հիւսածիդ քսե:

Հինիստան երթամ՝ դուն նորե՛ն հիւսե,
Կախարհն օրհնող կրօնացին քսե:

Պաշտօն քե անցնիմ՝ դուն նորե՛ն հիւսե,
Նախն մեջ՝ ձեռքս քաշկինակ կ'ուզե:

Ձեռքս երբ հիւսածըդ աչքերուս քսե,
Քամին պիտի գայ զայն ձեռքես խուսե:

Քամին պիտի գայ զայն ձեռքիդ քսե,
Ձեռքդ ալ պիտի գայն աչքերուդ քսե:

Աչքիս քսեցի, զայն դո՛ւն ալ քսե,
Ինձի զրկածըդ ըզքեզ կը փնտռե:

Ասե՛ղ քամ, քե՛լ քամ, սեւ քոչուն հիւսե,
Հիւսածդ սեւ քոչուն մ'եր աչքիդ քսե:

Ասե՛ղ քամ, քե՛լ քամ, սեւ սուգըդ կարե,
Հառաչեղ ալ քոչ սան ձեղունըդ այրե:

Հոն ծիծառն երբ իր բոյնին շիւղ քերե,
Պիտի վար քափի, հիմ պիտ չը բռնե:

Ասե՛ղ քամ, քամ մեջ սեւ ըզգես կարե,
Հառաչեղ հոն ծիծառն բոյն պիտի վառե:

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ջելանի՛ր, երբոր մասնիս քերեիր,
Մասնիս քոչ չամշով իրար խառնեիր:

Ջելանի՛ր, երբոր իրար խառնեիր,
Ասղըս գիշերով զո՛ւր կը քաղեիր:

Ջելանի՛ր, քոչ զայն ետքին քանեիր,
Եւ անոր մասն հոն քափա՛ն ձրգեիր:

Ոսկերով ուշ ուշ անոր կ'երթայիր,
Այլ սիրտով շուշ շուշ կ'առնէր, կուգայիր:

Մասնիս փնտռողը կ'առնէր կուգայիր,
Ափ մը չամիչ ալ քեզի՛ կ'առնէիր:

Երբ ամիով չամիչ ինե՛ առնէիր,
Անով քեզի ալ մի՛ն կը փնտռէիր:

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Նազա՛ն, նազա՛ն իմ, սերդ կ'ուսանիմ,
Եօրը բառգիրով լեզուդ կ'ուսանիմ:

Նազա՛ն, Նազա՛ն իմ, երբո՛ւ Ֆրեկկին
Լեզուն ուսանիմ, մեկով կ'ուսանիմ:

Նազա՛ն, Նազա՛ն իմ, սերդ երբ ուսանիմ,
Եօրնո՛վ կ'ուսանիմ, պախով չուսանիմ:

Նազա՛ն, Նազա՛ն իմ, եսպես կ'ուսանիմ,
Մարգարէ Դաւթին սերով կ'ուսանիմ:

Նազա՛ն, Նազա՛ն իմ, շա՛տ ուշ կ'ուսանիմ,
Այլ քեզ ստեղծողն իսկ աշկերտ կ'անիմ...

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե, կը փնտէ քեզի,
Պահուէ՛ Եւային պէս սերով քուզի:

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե, քոյ երբայ մեզի,
Ձեմ զուրցեր տղրդ՝ տերեւով քուզի:

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե, ա՛յ տառ քեզի,
Խաչո՛ւ, բարակ եր տերեւը քուզի:

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե, կը տանի քեզի,
Մեկ ձեռնդ ինծի՛ տու, փաշտեսն քեզի:

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե, կը փաշտ քեզի,
Ձեռքէն փրթելով կուգաս դուն մեզի:

Հարսնա՛ն, հարսնա՛ն ե՛ս եղայ ալ քեզի,
Բազկիս ուխտովը ե՛ս առի քեզի:

ՍԱՀԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Պարե՛, աղջի, պարե՛, հաղդ կը լեզուսի,
Քեզ կանուխ կարգողին ձեռքը կոսրի:

Պարե՛, հարսնուկ, պարե՛, քե շունչդ կսրի,
Քեզ մասնի դընողին մա՛սք կոսրի:

Պարե՛, մարի, պարե՛, հոգըդ փարաւի,
Մասնիդ ֆարը ոսփիդ ասկ կոսրի:

Պարե՛, Մայրամ, պարե՛, մասդ քող մեղրոսի,
Եարդ՝ մեղու մ'ե, քող քիթեւ կսրի:

ՄԵՐ ՃԱԿՏԻ ԳԻՐԷՆ

Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

Մեր գլխին վերեւ օրոց են բըռներ
Զաւկի տեղ մոխրի պարկ մըն են օրեր:

Հիւսիսի Արշին գրգա՛րն ենք հագեր,
Եւ այլ ֆարբերու գօտին ենք կապեր:

Գըզաքն ու շապիկ շաւ մեղ են եկեր,
Գօտին մեր բարակ մեջքն է ցաւցուցեր:

Մեր գլխին վերեւ օրոց են հիւսեր,
Ծուռ բերաններով օրօր են ըսեր:

Շանքը մեր վրայ լեզու՛ն է խածեր,
Իր ցաւէն մեր վրայ բափեր է կոծեր:

Մեր գլխին՝ շղջիկն կըսուց է զարկեր,
Կըսուցով իր ձուն հոն է կոսըրեր:

Մոխրի ջուրին մեջ վրձին են քափեր,
Վրձնով մեր հակքին մեր գլին են գրեր:

Մեր մանկանց կարը աստի՛րն են տըրեր,
Մեր տըրաք փուռի նըման են մեծեր:

Գալլերու ոսփին ըզմեղ են կապեր,
Զի ոչխարներու աւետաք ենք գրուեր:

Երբ սեւ աւտը՛րով համրիչ դարձրենք,
Երկինք մեր բաղդով ծո՛ւռ կը դարձրենք:

Իրաւունքն ինչքան ուշ է մընացեր,
Գոմեքի սալով նամբայ է ինկեր:

Օրհններն ինչքան էս են մընացեր,
Բեւեռասողին պէս շա՛ս էս են գացեր:

Մեր կրակին մէջ տոռն է բուսեր,
Մենք հոսւթացեր ու մենք ենք այրեր:

Աստուած ծերացեր՝ մականն է ծախեր,
Մարդ անով իրեն հանոյքն է ծրխեր:

Տերն է ծերացեր՝ մասնին է ծախեր,
Սուտի ոսկերչին մասին է մըխեր:

Տերն է ծերացեր՝ ծիրանին ծախեր
Արքան անոր վրայ ածան է նըսեր:

Ինչ փոյթ քէ մերին լեզո՛ւն են կտրեր,
Մեր խօսքն ըզգեսնուս վրայ ենք բաներ...:

ԳԱԻԱՌԻ ԱՐԱԳԻԼ (*)

Արագիլն այսօր իր բոյնին համար
Տարաւ ցորենի հասկեր կրկնակի,
Այդ հասկի բաղդին վեգ մը նե՜տ, մա՛յր,
—Վեգ չուզեր, հունձքն է առաս այս սարի:

Արագիլն այսօր իր բոյնին համար
Թրջըւած շիւղեր տարաւ կրկնակի,
Թաց շիւղի բաղդին վեգ մը նե՜տ, մա՛յր,
—Վեգ չուզեր, անձրեւն է շա՛ս այս սարի:

Արագիլն այսօր իր բոյնին համար
Բան մը չի տարաւ: Խի՛սս զարմանալի:
Այդ պարապին դեմ վեգ մը նե՜տ, մա՛յր,
—Վեգ չուզեր զաւա՛կ, սով կայ այս սարի:

Արագիլն այսօր իր բոյնին համար
Տարաւ արիւնոս կրտսր մը լաքի,
Այդ լաքի բաղդին վեգ մը նե՜տ, մա՛յր,
—Զինուեցե՛ք, կասկած ունիմ այս սարի:

(*) Երգնկայի մէջ տիրող ցեղային յուզիչ գրոյցը մը մեկնուած:

ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ ԳՈՎՔԵՐ

Կո՛յր մըն եմ ես, նրսած մօտը աղբիւրին,
Ան կը վազէ, իմ աչէս բան չի վազեր,
Թէ բաց ըլլար՝ անոր հոսած ջուրին չափ
Լոյսի հեղեղ կը վազեր,
Մքնած նամբուս փոշիներն ալ կը կայծեր,
Հագես մարող սան նրազըս կը լուցեր:

Տովբիթին պէս ծիծուան ծիրսովն եմ կուրցեր,
Ես կ'անիծեմ քոչնոյն խաղն այդ սրմարդի,
Որուն աչին լոյսն ալ հարկաւ՝ ջղջիկի
Թելովն օր մը կը գոցուի,
Զարնըւելով կըսուցն անոր կըսուցին.
Յանկարծակի կը փոխուի լոյսն իր մութի:

Մարդիկ ինչեւէն դիւրին կուլան, կը ժպտին,
Մինչ արցունքըս կոպէս իսկ դուրս չի կաքիր,
Միշտ ներսըդիս, արհիս վըրայ կը կաքի:
Կայծերն այսպէս կ'աւելնան
Իմ ներքնական ծուխին վըրայ խարդիկի:
Արցունքս, երեւ'կ, մերթ դեպ ի վեր ամբառնար:

Հակո՛ւր՝մ'եմ ես, նրսած մօտը աղբիւրին,
Զուրը՝ ժայռէն, մինչ շիրերըս՝ իմ հոգւոյս
Կ'արտաբոլիսն անձաւներէն ամենի,
Ուրկէ շատնց անցեր է
Յիշատակը կարաւանին օրերուս,
Տխրած պահուս կ'ըսեն կո՛յրը կը ժպտի:

Բու մ'է պառկեր հուքեանըս մէջ անյոյս,
Որ ոչ լոյսին եւ ոչ մութին կը տեսնէ,
Լուսանի աչն երբ բռնկցընէ աչն անոր.
Ես ալ—կրակի նոր գիշեր—
Պիտի կանչեմ նոր կրակապատէ կոյրերն ինձ,
Զանոնք շուրջըս պարել տալով քիթուանց պէս:

ԶՈՂ ԿՈՒՋԵՄ

Ով ծե՛ր ասուե՛ր նահապետին խառանի,
Ինչ զարեօրեն հարագասրդ կը զոհես,
Գիսցիր քե՛ Ան մարդագոհեն կը խորշի.
Կախ ոչխարն ալ սես Սաբեկայ իմ ծառես:

Մարդը՝ միայն հայրենիքին կ'երբայ զոհ,
Տերն այդ զոհեն գաս այլ զոհի չէ բնեշ,
Ան զո՛հն կ'ուզեմ քե՛ որ ձայնեց արագոհ,
Կրնաս ծառեն կախուած ոչխա՛րն ալ մորքել:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Քերթողին Ուծը Յո՛ւլ մըն է վայրի,
Որ երկնադաշտին մեջ կը քափառի,
Եւ մարգի փոխան ան կը նարակի
Ասդերը, իբրեւ բոցեղեն Գարի,
Զոր Աստուած ցանեց եւ մոռցաւ հնձել:

ՔՐԴԱԿԱՆ ՍԱՐԵՐԳ

Գիւերն է իջեր Տերսիմի վըրայ,
Տէրս՝ մի չափ մեծ է սերքս փու վըրայ:
Կիճներեն փուած ո՛ւր ծածկընցար,
Գիւե՛րս ալ չօգտեց լաչակիդ համար:
Կ'երգեմ քեզ դագա՛լ, ով Հայու դագա՛լ(*),
Տերսիմն ալ կրկնէ քող անունդ՝ զա՛լ, զա՛լ.
Է՛ կ' է՛ կ' . . . :

Ասդերեն շինուած համբիչ եմ բերեր
Ուր կը դարձընեմ իմ բաղդըս անցեր,
Փըռեր եմ շալեր հոս Իսպահանի
Որ չի հանդիպի ոսփրդ մեկ ֆարի,
Ղագա՛լ իմ դագա՛լ, ով հայու դագա՛լ,
Տերսիմն ալ կրկնէ քող անունս՝ զա՛լ, զա՛լ.
Է՛ կ' է՛ կ' . . . :

Վրանես հիմա զիս կը փնտենէ, դագա՛լ,
Եւ ես կը փնտնեմ քեզ այսեղ, դագա՛լ,
Մուրա՛ս-Չայն իմին երկես ալ կ'անցնի
Սափորդ իմ ջուրիս է լոկ ծարաւի.
Ո՛ւր տարին ըզքեզ կիճները, դագա՛լ,
Տերսիմն ալ կրկնէ քող անունդ՝ զա՛լ, զա՛լ.
Է՛ կ' է՛ կ' . . . :

(*) Ղագալ՝ եղնիկ ըսել է, որ փոխաբերաբար կը գործածուի
կոյսերու համար:

Աստղերեն շինուած համրիչ եմ բերեւ,
 Բաղդրդ կը փնտռեմ անոր վրայ դեռ,
 Վրասներեն հոս գնդակ կը տեղան
 Անոնք կը փնտռեն կորսուած տղան,
 Ո՛վ հայու աղջիկ, սարերու զագալ,
 Տեսիմն ալ կրկնէ քող անունդ՝ զա՛լ, զա՛լ.
 Է՛՛ Է՛՛ Է՛՛ Է՛՛ . . . :

Ա Ր Ա Խ Չ Ի

Կտրինի գլխուն՝ արախչին գոյն, գոյն,
 Կռուածաղի՛կն է սարերէն փնտռուած,
 Խորհրդանի՞շը նախահաւերուն.
 Հիւսած ոստա՛յնը ազատագրութեան:
 Ցայտուն հանճա՛րը մայրենի երկրին,
 Գաղթական քոչնոյն լիւծ բո՛յնն անձայն,
 Եւ դերձանները՝ խոցոտ կրօնակին
 Կարմիր գծե՛րն են հովերուն իրօնած:
 Կամ քե կտրինին՝ վրայ ժայռերուն,
 Զարնըւած ասե՛ն՝ փուշի պէս քափած
 Մարմնոյն հերձ մա՛սը, սի՛րսն է տգորուն,
 Զոր ժողովրտէր են բանելով վրան . . . :

Պ Է Տ Է Վ Ի

Կորդ հողին բի՛րս զաւակն են
 Պէտէվիներն առնական,
 Ոտերնուն տակ՝ հողերէն
 Փրփրոտ ծիծաղներ կուգան:
 Դժնեայ հողն ալ կը ժպտի
 Երբ կը զտնէ ապանով
 Սիրականն իր դաշտորդի,
 Որուն խոտտում յայտնելով

Կը նրշանուի տեղագին,
 Նաւագն ինչպէս ծովին հետ,
 Փիլովէլն ալ հետ վարդին
 Եւ ինչպէս բուն ողբաւէ
 Գիշերներուն հետ արդէն,
 Բաղերն ինչպէս լինելուն
 Հետ, եւ արծիւն ու բագէն
 Ժայռերուն հետ սեւագոյն:

Իրենց արտերն համօրէն
 Ծիծաղներ են փրփրոտ, բիրտ,
 Իրենց երկինքն ալ վերէն
 Ծիծաղ մըն է նոյնօրէն կիրք:
 Շողերուն տակ արեւին
 Բաղդերն իրենց վնոական
 Այնքան պայծառ կ'երեւին,
 Ովկեանի մը չափ լայն:
 Իրենց նակսին գոյնը բուխ

Հողին պորտէն գնդցած են,
Իսկ քեւերնուն ուժը ուղիս
Ապառաժէն՝ ամրաւէն:

Առաջին շողն՝ է աւօս
Իրենց հաւաք սիրաբաղձ,
Իսկ են վերջինն ալ մեռոս
Վերջալոյս մը փոխադարձ:

Ուր որ զարնեն վրաննին
Այնտեղ կ'այցէ բաղդն իրենց,
Եւ կը ժպտի վրաննին
Աչն նահալէին սիրայեղց:
Իրենց բաղդը՝ վրանաձեւ
Թռչուն մըն է ըսպիսակ,
Որ կ'այցելէ մեռաւել
Արս ու դաւաւել, անհաւակ:

Երազի պէս հոն կ'ապրին,
Երազի պէս հեռ ու լայն,
Մինչ հեւքն իրենց լայն կուրծքին
Դաւաւի հովին է նրման:
Երբ որ մըն ալ ունենան
Հրոնդիւններ օրհասի,
Արտերն ամբողջ կը սգան
Այրիութեամբ նոր հարսի:

Ա Ն Յ Ո Ր Դ Ի Ն

Անցո՛րդ, սա գետին ջուրէն մի՛ խրմեք,
Հոն է խղղրած կտրինը գիւղին,
Դուցէ ջուրն այդ զով, շրթունքներդ ջեր
Զովացնելու տեղ կ'այրէ տենդագին:

Որչափ որ ուռին՝ յորդավազ գետին
Վըրայ արտասուեց ամէն օր անձայն,
Որչափ որ մայր մը կորուսեալ զաւկին
Համար փղծկեցաւ այդտեղ ողբաձայն՝

Դարձեալ այսօրն ալ չի կրցաւ երբեք
Մոռցընել սուգերն այս դաւաւալարին,
Անցո՛րդ, թող տուր այդ ջուրին անաբեկ
Որ ժայռերու տեղ փռի ողբագին:

Ես իմ սամիրըս այնտեղ կոտրեցի
Որ այրող ջուրէն չըլլայ քէ առնեմ,
Եւ հիմա իմին քայլերս առնացի
Կ'ուղղեմ աղբիւրին նամբան դալկաղեմ...:

ՀԱՐԱՒԻ ԳՈՎՔԵՐ

Ուղտերն անցա՛ն աւազուսէն,
Քե՛զ կը փնտռեմ անոնց հետէն:
Բաղդրս քեզի՛ կը հետեւի,
Խա՛մսի ններու հետ քեւ քեւի:
Ուղտերն անցան մե՛ր նամբայով,
Մեր սերն այնտեղ խո՛ր կնկելով:
Պէտք է չափեմ վրայ խորին,
Համբերութեան չա՛փս անագին:
Այդ խորին ինչքան դեռ երկար է,
Իրար հասնիլ շա՛ս դժուար է:
Ժուժկալ ուղտի հետքին վրայէն
Թող սիրողներն ինձ պէս փախնէ:
Եւ քող անոնց մերք վրայէն
Ինձ պէս սիրոյ չափեր առնեն:
Երեւի՛կ, քամին ալ հարաւի,
Այդ հետքերուն վրայ՝ աւազի
Մըրրիկներով չի կոճկոճեր,
Ուխտի նամբան շուտ չի գոցեր:

ՓԱՅՏԱԴԷՁ

Մարի՛կ, ժողովեմք ծառին ուտերը գետնէն,
Ուր սարեկներն իրենց ողբին ծանրութեամբ
Զանոնք վա՛ր են գրլորեր:
Զեն դիմացեր ճիւղերն անոնց ողբերգին
Ծանրութեամբ կարելի է:
Մարի՛կ, քանի՞նք զանոնք մերին բուխերկին,
Հոն ճիւղերը պիտի ինքնին բլուրկին
Մոխրին վրայ չի դուռած:
Այրացաւեւ սարեկներու սուր ճիչին
Եւ ողբական հառաչքին
Կայծերն են որ զանոնք շուտով կը վառեն:
Հայրենական այգին, մարիկ, նո՛ւն դարձաւ,
Այգեփաղի տեղ նրափաղ մը կ'ընեն:
Որբատուկը մընաց հիմա անողկոյզ,
Զի խրմեցին շինականներն այս տարի
Անմահական նոր գինին:
Գոնէ ժողովեմք կարկամ ուտերը որքին,
Կը կախուէին ուրկէ վար
Մարդկութեան նոր սփնմներ,
Խնկահասիկ ողկոյզներ:
Այգեպանը հող իր անեծքը քաղեց
Բընուրեան բիրտ բաղդին դեմ:
Մարի՛կ, վառենք ճիւղերը գետնի որբերուն
Մեր բուխերկին վրայ մարած,
Պիտի տեսնենք անոնց վառիլը դիւրին
Այգեպանին կրակովը անեծքին:

Ի՛նչ դեզ, մարիկ,
 Ի՛նչ դեղինփառ ալ դեզեր,
 Սրգաւորի կողքէն փրքած ցօս դեզեր:
 Եղուկ, անոնք իրենց կրակն ունեցան,
 Եւ անոնցմով խանձեցան:
 Հիմա կրկին կըրակ մըն ալ կը տեսնեն
 Մեր շինական կրակէն:
 Ժողկէնք գետնէն նիւղե՛րն այդ,
 Ողբե՛րն այդ:
 Մեր կրակէն քե՛ որ անոնք բռնկին՝
 Երնէկ, կուց մը կայծ հոնկէց
 Թող անքեղուք հոգիներու մէջ անլոյս,
 Որ տէրն եղած էին մեր
 Փայտադէզով պարտէզին:
 Երնէկ, վառուած նիւղերուն
 Վըրայ եփող կերակուրէն պատառ մ'ալ
 Երբար գոնէ մօտեցալ
 Դեպ բերանը քաղցերու,
 Որոնք իրենց ուտեն անգամ զոնեցին
 Ուրիշներու խնջոյքին:

ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ ԳՈՎԲԵՐ

Առջու զրգարն երբ հագնիս՝
 Կը տեսնես մօտ քու ոտքին
 Թոժիւն մ'որ իր մասակին
 Մորքը քեզմէ կը խնդրէ,
 Իր բա՛ց կսկիծն անորմով
 Վերմակելու աղերսով:

Ոչխարի բուրդն երբ հագնիս,
 Կը նշմարես քալլ մ'անդին
 Դառնուկ մ'որ իր մալրիկին
 Մորքը քեզմէ կը խնդրէ:
 Ասոր համար՝ զամբուրէն
 Կ'առնես հաշոց մը հեռէն:

Կը զգաս դուն այն ժամանակ
 Թաքը բոժնին, մարմնիդ տակ,
 Որ կը նետէ քեզ հանկեր:

Կը զգաս մայիւնն ալ գառան,
 Որ քու սրտիդ բա՛ց դրան
 Մօտ կ'աղերսէ անհամբեր:

Անո՛նց՝ որ քու պապերէն
 Հոխորիւններ քալլեր են,
 Լոկ դուն զուր՝ հանկ եւ նետեր:

ՍՊԱՐԴԱԿԱՆ ՏԱՂԵՐ

Ոսփի՛ ելե՛ք, յղի կի՛նն է որ կ'անցնի,
 Ձեր յարգանքը տարե՛ք իր վե՛ն զաղճնի՛քին,
 Ուրկե՛ ծընած զաւակը or մ'ալ ձեզի
 Կրնայ իշխել արեայի պէս խոյսագի՛ն,
 Խեցելն ու խարոյկ հանել, արծընւած
 Մե՛տաղներու բուռով կրնայ ձեր անտէր
 Կուրծն ալ պնենել՝ արեգակէն փրցըւած,
 Յղի կի՛նն է, իր մեջ արեայ մ'է բանտէր:

Ոսփի՛ ելե՛ք, յղի կի՛նն է որ կ'անցնի,
 Ձեր պարծանքը փրոնեցե՛ք դեմ իր ուժին,
 Ուրկե՛ ծընած զաւակը or մ'ալ ձեզի
 Կրնայ կանգնիլ նոր զինւո՛ւր մը խոյսագի՛ն,
 Եւ փռելով բռնութեան ժա՛նգ շղթաներ,
 Կը վերածնէ մայր ոստան մը բազմավե՛ր:
 Յղի կի՛նն է, ուր ասպա՛րն է բընակեր,
 Ով դարբիննէ՛ր, իր սուրն այժմէ՛ն դարբնեցե՛ք:

Ոսփի ելե՛ք, յղի կի՛նն է որ կ'անցնի,
 Ձեր խայտառքը խնկեցե՛ք իր Խորհուրդին,
 Ուրկե՛ ծնած զաւակը or մ'ալ ձեզի
 Կրնայ կանգնիլ բարեբաւ մը խանդավի՛ն,
 Եւ կերելով օքեւաններ, բընակներ՝
 Հիւանդներ եւ հաշմեղ պիտի հոն դիմեն:
 Յղի կի՛նն է, ուր մարդն է լոկ բընակեր,
 Անցփի՛ն, անցփի՛ն ըսպասեցե՛ք դուք դեմէն:

Ոսփի՛ ելե՛ք, յղի կի՛նն է որ կ'անցնի,
 Ձեր զարեանքը տարե՛ք անոր Գաղճնի՛քին,
 Ուր դարանոյ զաւակը or մ'ալ ձեզի
 Կրնայ կանգնիլ աւագակ մը հրեշտածին,
 Եւ խուժելով ձեր տան վըրայ, անխընայ
 Կապել ինչե՛ր՝ մկրտած սուրբ քրիստոսով:
 Աւագակ մ'է, կընոջ ներսէն խակ կրնայ
 Դիտելով ձեզ, դրամնիդ համբել իր մասով:

Ոսփի՛ ելե՛ք, յղի կի՛նն է որ կ'անցնի,
 Ձեր երկիւղը տարե՛ք անոր Սարսափին
 Ուր խըրտոյ զաւակը or մ'ալ ձեզի
 Կրնայ կանգնիլ դաւանան մը դիւային,
 Մասնիչի սեւ քաթով կրնայ ան ցոյց տալ
 Մարտավայրի եւ կիրճերու բերաններ,
 Մասնիչ մ'է ան, որ արգանդին մեջ ծա՛լ, ծա՛լ,
 Ընկելին վըրայ շատնց է խորհեր:

Ս Ա Փ Փ Ո Վ

Երբ լուեցաւ իր սիրական կեղծ Փառնեն,
Սափփով՝ ձրգեց ափրողիսեան երգը մեկդի,
Ու կապելով քնարը մագին, ժայռին վրայէն
Ինքզինքն անեց ջուրին մեջ Լեւկադի:
Ուզեց մեռնիլ. ջուրերուն սակ կը մսածէր,
Բայց անոնց հետ ինքն ալ մընաց հոն սպասող,
Վերը խաւար վարը ջուրերն իբրեւ օձեր
Կը վերսէին աչին առջեւ ահարկու սող:

Ուզեց խղիւղիլ բայց սերն անոր դեռ զինք կ'օձէր,
Ու գանկին մեջ կուլար քմբիւ մ'անպարագիծ,
Վերը խաւար վարը ջուրերն իբրեւ օձեր
Կը ցցուէին իր սեւ սերին պէս կորագիծ:
Ափրողիսէ՝ որ իր երգին ա'լ չէր անսար
Հըրամայեց որ ջուրին մեջ դեռ տառապի,
Հոնկեց տեսնէ վերջալոյսի բովն ոսկեսար
Կամ այգերուն ներմակութիւնը կարապի:

Միտքը կուգար կեանքի փառքերն իրեն նախկին
Երբ երգերը արծաթահունչ քրքռալէն
Կը հիւսէին բըրաբիոններ կին չասուածին
Հըմալելով հարսութիւնն ամբողջ հելլէն:
Իր քնարը մագին կապած՝ ակնկառոյց
Հոն ջուրերուն սակ կը սպասէր բուռն անձկանքով,
Ժայռին կառչող ծծմակներն իսկ տեսալ մը ցոյց՝
Կ'ընէին մերթ իրենց խեցին լայն բանալով:
Կը լկեր զինք սպասումը եղբրակոծ,

Մինչ ալիքներն համբոյր մը լոյծ տալով տալով
Մաշեցուցած էին ա'լ եւս մարմնոյն օրոց
Արծարծելով իր անդոնը բազմահողով:
Ա'լ փայտ կտրած նուրբ մասները իր քնարին
Չէին հրապեր, լոկ ալիքներն ասէն ասէն
Երբ ծրփալով անոր քելին կը մօտէին
Կ'արտաբերուէր երգ մը զոր ինք լացաւ արդէն:

Թեւ յուսատ՝ զիլ զլորումով դեպ Լեւկադին
Դիւրիլ ինկաւ բայց ծովամոյն չեղաւ իսկոյն,
Աչքը անբարք սպասելէն սիրականին
Խոշտանգուեցաւ մերկ մարմինը անըջամոյն:
Քովը գալով ջրապայտն ալ շըջբոյր
Պարեզեցին իրենց մարմնով քոյլ, նիմփային,
Կարելի էր որ մեղմամար վիշտը բոլոր,
Բայց անհարբէր նէ սպասեց անոր դարձին:

Եւ վերջապէս պարզկայ առտու մը՝ նաւակով
Փառն հետը առած իրեն նոր տարփունիք:
Պրտոյսի մը ելաւ ծովուն վրայ երկուանքով:
Իր նաւակը գրեաց հանգչիլ հիւզ այն տեղին
Վրայ ուր Սափփով ամիսներով լուռ կը սպասէր,
Կը վազվտէր հիմա օդին մեջ բեւաբախ
Սեր մը անհուն զոր տեսնով էր տեսեր
Պարապութիւն մը ձգելով տրամաբախ:

Ու Լեսպացի աղւոր տղան ա'լ արտովին
Իր քնահան կամքը պահ մը քօթափելով
Շառ շրթունքը տարաւ իր նոր տարփունիքին
Որ իր դէմը կը գտնուէր պըշտանքներով:
Այն համբոյրը զոր շաչեցուց աղւոր տղան
Յուշարարն էր մեղոյս տերին հընամեմի,

Անհետացաւ մինչ նաւակը երանական,
Տաք համբոյրը մընաց ջուրին մէջ, փրփրալի՜:
Սափփով՝ բերնին վրայ առած համբոյրն ըղձոս
Ջուրին մէջէն գիլ գլորումով գրնաց անդունդ,
Վերջին անգամ մագին կապուած բնաւ իր քախձոս
Այիքներուն հետ հասկըսից բողոք մը բունդ .
«Եկո՛ւր, եկո՛ւր հոս կտուրն է մեր երկունքին»:
Հոգւոյն կայծը որ դեռ կ'ապրէր՝ հիմա շիջաւ,
Ջրալլուկ մարմինն՝ — արդիւնք երկունքին —
Նոր փայլալուծ քրնարին հետ անդունդ իջաւ . . .

ԳԵՐԱԴՈՅՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Սա լայն համբան իրեն հետ լուռ
Դեպի արտը բեզ կը շանի,
Ուր նակասը շիրմնաքոյր,
Հասկերուն հետ այլի պիտի:

Սա համբան ալ իրեն հետ վար
Յամբած աղբիւրին բեզ կը շանի,
Ուրկէ հոգիդ արեւահար.
Պիտի չառնէ շիրմ իսկ ջուրի:

Եւ ուրիշ մը՝ դեպի ծով լուռ,
Ուր երկնքին մոյնքը ունի
Կամ ծովաւերուն խունկին մաքուր
Ուր դագաղիդ նայի պիտի:

ՅՈՒԼԻՆ ՃԱՄԲԱՆ ՏՈՒԷՔ

Ձգեցէ՛ք ցուլն որ արտին մէջ արածի,
Յարեմարտին տէրն արդէն իր հասկերուն
Ովկեանային բոցերով է ամխացեր:
Ձգեցէ՛ք ցուլն որ արշաւ տայ դեպի արտ,
Որուն տիրոջ մանգաղն՝ հիմա ա՛լ իրեն
Եղջիւրներն են գերագոր,
Պիտի փաղէ հասկերն հարկա՛ւ, լափելով
Իբրեւ բոցեր ամենի,
Կոխելով հողն արգաւանդ,
Օր մը, որ մը ոնգերէն
Հող Ֆշալու բոցը իբրեւ դեղին մաղձ,
Երբ այն անտէն եղջիւրն ալ փա՛ր ուտանին
Երկաթապատ դուռներն հսկայ խորհակեն:
Պիտի սարսից եղջիւրներն իր. պիտի շանքեր.
Ու չեն մարի ջուրին մէջ իսկ լեռնահոս,
Մայրերն իրենց արտասուքէն տոչորոզ
Կրակած են մեզ աղբիւրներ ցատոյքի,
Որոնց ջուրը կը հոսի
Շիրմափառէ ծակելով:
Ձգեցէ՛ք ցուլն որ հեղեղատ արշաւէ.
Միշտ արշաւ տայ աջէն ձախ, ո՛չ ձախէն աջ,
Ծուռ ուղիներ չեն կոխեր
Իր ոտները ցատոյքի,
Որոնց չափով կը փոքի
Միշտ իր փամակը լայնէի,

Որուն ծալին մեջ կը բուին շողողալ
Զոհագործի հին բուրեր :

Զգեցե՛ք ցուն որ ֆսե
Իր եղջիւրները շամբին
Զովանալով հեղեղասի ջուրին մեջ ,
Օր մը , օր մը մեզ տալու
Եղջիւրներէն՝ երկաթներ ,
Երկաթներէն՝ գաղափար ,
Ինչպէս գեներ՝ գաղափար ,
Իր պատեանէն մերկացած :

Բացուեցե՛ք , մեկդի , գերինե՛ր ,
Բացուեցե՛ք՝ համբուն վրայէն ,
Հեղեղասէն է որ կուգայ ցուն անտառ ,
Ուր շանքն երէկ կաղնիի մը կողին վրայ
Խորախաւած է իր եղջին ձեւերով ,
Քայլ մը անդին , իր ոտներուն բոլորով
Շանքը կնձնի մըն է այրած , հեղեղած :
Ահա կուգայ ցուն՝ լեզուն
Օրհնի պէս երկարած ,

Կուգայ ահա լզել կաղնին ու կնձնին
Որոնց վրայ իր եղջիւրին պարոյրով
Յաղթ ոտներուն փռուածով
Խոր վերէն կան փռուած անեղ շանքերէն ,
Պիտի լզէ իր շողիւնով , ուրկէ իր
Կուգայ կորած ծառերուն հոսն ռետնային :
Պիտի լզէ հեղեղէն մինչեւ որ փակուին ,
Օր մը , օր մը . այսօրուան պէս պիտի յիշեմ .
Բանալու հոն , խորն անտառին , մեր առջեւ
Հուսեղ հեղձ մը , ազատ համբայ , որուն դէմ
Անարգ ծառեր , պահակներու պէս կանգնած ,

Կը վանեն միշտ այգը ցայգին շատ հեռու ,
Որուն զխին երկինքն իսկ
Մարդկութեան չափ կը ցաւի :

Կրկեսապե՛ս , ցուն ահա
Պիտի դէպի եզ դառնայ ,
Բա՛ց կրկեսիդ պղնձէ դուռն հինաւորց ,
Թող հանգչի պահ մ'իւր փրսին
Մեջ քարխարած իբրեւ Ուժ ,
Մինչեւ որ նոր զայրոյրով
Ան մօտեայ դէպի եզ ,
Բանալ չուզեր դուռն այն ասէն կրկեսիդ ,
Գիտես քե՛ ան՝ ցորենարսին հարք ուժով ,
Հեղեղասին անեղասոյց խորհերով
Եւ անտառին մըռունչով
Պիտի բաղխի կրկեսարանիդ յաղթ դուռին
Յորհակելով անխընայ ,
Թերեւս , քերեւս այն ասէն
Աւխարհ իրեն խղին վրայ
Խաչակնում մը ընէ :
Յուլն իր վիզը լոկ այն ասէն յօժարած
Զոհագործին իբրեւ սպանդ պիտի ծռէ . . . :

ՄՐԻԿԱԶԱԻԵՐ

Բոյներն իրենց ո՞ւր ձգեցին ով գիտէ,
Կայծակն եկաւ լրգել ձուերնին լուսած
Որ հաքեցան այդ վերնական կրակէ :

Կայծակը մերք իբր սննու մը՝ կուգայ
Դիեցընել մանուկ երկիրը պառկած
Որ իր տակի գազանին հետ կը պոռայ :

Երբ ցախապատ իրենց ամբողջ բոյներուն
Հետ ձուերն ալ ինկան ամբողջ նեղքում,
Թըռան հոնկէ բեւաւորներ հրեշագոյն :

Շանքը՝ ծծմայր, քամին՝ անոնց օրերգուն,
Այլ չի գտան հին մայրերնին կորսւած
Որ խածած են բոյներն ցախեր մոխրագոյն :

Երամ երամ երբ իրարու՝ քափահար
Կուգան մօտիլ վրէժով ցախերը խածած,
Կ'հեռացրնէ զիրենք քամին փողանար :

Երկինն ամբողջ կարծելով բոյն մ'անմացաւ
Երբ կը փնտռէն զիրար՝ բազդէն վտարուած,
Կը բերէ լոկ քամին կըռնիչնին ցանցաւ :

Երկրի վրայ մայրերն այսպէս կը փնտռեն
Հարազատնին . կեանքի մրկով հեռացուած,
Որոնց ձայնը հովերն՝ անգէ՛ս կը բերէն :

ՄԵՂԱՒՈՐԻ ՄԸ

Տաւր հոգի կառք հստած, ժուռ եկանք
Դըրախտային պարտեզներու փոքր ի վեր,
Տաւր հոգին՝ կառքը քեքել կը տանէ .
Երբ դո՛ւն հստար՝ կառքը մեկէն չոքեցաւ :

ԻՄ ԿԱՊԱՐՃՍ

Հեղիններուն դէմ կըռիւ կայ .
Ե՛ս կապարնիս մեջ լեցուցի
Վէնիսներուն աստուածութիւնն անկրան .
Ա՛լ որ բանակն ինծի դէմ պիտի գայ :

Պարսիկներուն դէմ կըռիւ կայ .
Կապարնիս մեջ, իբր Ասրուսան՝
Պարսկուհիէն խուրձ խուրձ գանգուր լեցուցի .
Ա՛լ ո՞ր բանակն ինծի դէմ պիտի գայ :

Հայերուն դէմ կըռիւ կայ .
Ե՛ս կապարնիս մեջ լեցուցի
Վեց դարերու ձեմարտութիւնն անվախան .
Ա՛լ որ բանակն ինծի դէմ պիտի գայ :

ԿԱՂԿԱՆՁԻՒՆ

(Մեր կոստրածի գրոյցներէն)

Նորէն կասողեր են, նորէն,
Վոհմակները անվարսի,
Եւ ո՞վ արդեօք կը փնտռեն
Դաշտերուն մէջ անմարդի:

Նորէն կասողեր են, նորէն,
Նորէն շաղիղ են լափեր,
Որուն բոյրէն սասկօրէն,
Կը բանան լայն կըլափներ:

Կը կաղկանձեն, կը վննան,
Արդեօք լափած շաղիղնին
Կեանք առնելով մէկ վայրկեան
Մորքերնո՞ւն մէջ կը կասողին:

Եւ կամ իրե՞նց կոկորդէն
Լըսել կուտան ողբերնին,
Կամ քե մէ՞կը կ'որոնեն
Խաւարներուն մէջ դաշտին:

Դիակներն են որ շանց բերնէն
Իրենց յորդորը կը կարդան՝
Ողջ մընացող մարդոց միայն:

ՈՐՍՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Եայլան ամբողջ սուգ մը հագաւ, որսորդնե՛ր,
Երբ մարդկային բոստական հանդիպ
Օղին մեջէն կկուն գարկիք անսարբեր
Կկու մը խրոպ:

Հեք բռնունը քեւերը գոց ու անձայն,
Ցից ժայռի մը սեւ կասարին բաղիւնով
Հողին վրայ ինկաւ անյոյս, անկեղծան,
Բաղդին զոհուելով:

Այդ ժայռն հիմա բիւր կըռունկներ կը կսցեն,
Ու վառողին բուռումներէն արբերուն
Իրենց վրէժն այդ ցից ժայռէն կը լուծեն
Կկուին սիրոյն:

Նքե այդտեղ ժա՛յռ իսկ չըլլայ ակռածել,
Գեք լեզու մը կրնայ ըլլալ գերասեւ
Որ մեղներնիդ խոստովանի մշտաւ
Երկինքին ի տես:

Բայց մեղներնիդ փառած կ'ըլլայ մէկ կեպով
Երբ չի դպչիք գեք եայլաի լորերուս,
Թոյլատրեցէք անոնց քրոնի ապահով
Պէս իմ խոհերուս:

Մա ալ կ'երթամ այդ սեւ ժայռը կը սրբեմ
Որ ձեր սփռած վառողին հոսն անյայտի,
Եւ այդ բոյրէն՝ հոն կըռունկներ տարադեմ
Ձի գան կրկնակի:

ԶՈՒՐԷ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հաւսնեւորք, լճա՛կ, եկաւ ափերուդ,
Իր հալաւին դեմ հալաւըդ ցուցուցի՛ր,
Երբ ես եկայ իբրեւ անցորդ շրւարուն:
Այրիներուն ըզգեսսն ինձ դեմ ծալեցիր:

Չար հովն եր որ սուգի ըզգեսսըդ հիւսեց
Ծակծկելով ասեղներով Բեւեռի:
Հաւսնեւորներն հիմա այրիներ դարձան,
Կակիժն որոնց՝ ջուրեդ կողմիս կը խրի:

Ինչ շահեկներ, եօթնաբերան աւեսել
Եկան, փերիլն երկաթներուն ախորի,
Ոսկերս երբ ափդ եկան փոխել հակի գիրս:
Յողացուցի՛ր շղթային ծա՛նգն հոդ ինձի:

Խոհուն ջուրիդ մեջ սրբինգըս զարնելու
Պիտի գամ ափդ, որչափ ընկեր ինձ մընաս,
Մայրս կ'ըսէ քե մըկհրսութեանս օրերուն
Փարջով՝ սրտում ջուրեդ քափած եմ վրաս...:

Ծըխանիս ծուխն այդ օրէն քե՛զ կը ծըռի,
Չուրդ երբ ծուխին մեջ անտուշանքս մարեց
Ինչո՛ւ ջուրովդ խառնած մեղանն ալ փե՛տիս
Ծըծած կաթիս անբոց հրդեհն հրահեց:

Մայրս երբ ճախ ջուրովդ անուշ եփեց ինձ,
Եփի համար սակը կըրա՛կ ալ վառեց,
Զըբեղիդ մեջ իմ լըւացուած շապիկս ալ
Քրճած ոսկիս վրայ հըսկո՛ւմըդ տարսնեց:

Քրսա՛ն սարի, քրսան անգամ այրեց զիս
Չուրիդ քաց հուրն, ուր որսորդէն՝ ւրսախոց
Ասանդական քոչնոյն հոգին կը մրկի,
Որուն մէն մի քոչիչն հարհաս մ'է եւ բոց:

Ո՛ր վըհուկը, եկաւ սանջւած գաւառին
Հողէն կե՛րսած իր փարջովը՝ գլխէս վար
Թափել ջուրը տեղապարտու լըճակիդ,
Անկեց ի վեր կ'այրիմ, մոխիր չե՛մ դառնար:

Ո՛ր խսամբեր վանականն եր որ եկաւ
Քրնավայրիս կոխկոսքւած վարդերուն
Խօսուն իւղով լայն հակասքս մեռոնել.
Անեղծ կնիքն ինչպէս կեանքի դուռներուն:

Ովկիանին պէս ալիքդ աւազ չի՛ ծեծեր,
Նոր վիհին պէս չուրիս սակըդ վիհ մ'ալ հին
Որ հոն փնտեր մանն իր Մանը, կեանքն իր Կեանք.
Լնակն ես, բայց քեն հրգօրը ովկիանին:

Քրսան մահով կը մօտենամ մերք քեզի
Քրսան կեանքով ափեդ հեռու կը փախչիմ,
Որչափ փախչիմ ա՛լ աւելի մօտ կ'ըլլամ.
Երկար կ'ըլլայ կ'ըսեն, սիրտերու ուղին:

Լուսնին չափ մերկ, հովին չափ ալ քե բոպիկ
Ըլլամ, պիտի մընամ ցուրեկն անկարկամ..
Զի կուգայ ինձ ծոցեդ խորեակն հարաւի.
Քե՛զ մօտեցուր զիս որ հեռացած ըլլամ:

Ուշ գիշերին, եղեգնուսը ճեղքելով
Մարսավայրի զամբիկն մեջեդ երբ անցնի,
Խառնելով փրսն իրեն փոփրած փրիւնիդ.
Պո՛ւս մ'ի՛նձ խմցուր, որ կոխն ինձմով նախ պայթի...:

ԶԻՆԱՐՈՒԵՍ

Ա.

Վեցհարուածեա՛ն, վեց աչք ունի,
Վեցն ալ կապար սեւ բիբերով,
Մին կ'արձակեմ խորն անտառի.
Որ ախոյեանս է սարսուռով:

Մին կ'արձակեմ սա ցից ծայրին
Բանալու հոն խորս մ'աղբիւրի,
Ուրեղ հանգչող սեգ կտրինին
Յորդորները յորդի պիտի:

Եւ երրորդը խրեմ պիտի
Խուլ ականջը բռնաւորին,
Որ մաս մըն է անգուր քարի,
Երրորդ գնդակ. երրորդութիւն...:

Ու չորրորդը կ'ուղղեմ կրկին՝
Գիշերուան մեջ խիս անտառէն
Տանող մարդուն՝ ջարդի մը գիրն.
Թող անտառը նըւայ վախէն:

Հինգերորդը պարպեմ պիտի
Սա յօրանջող ունայն օդին.
Անոր լանջքն ալ քող նեղքուի.
Այդ՝ իրաւունքն է ունայնին:

Վեցերորդը պիտի պահեմ:
Զի գիտեմ քե սա նամբուն մութ՝

Կնկիւնը մերք տմարդօրէն
Վեց այր մարդիկ կան խորամուս:

Բ.

Ամեն գիշեր երբ աւազակ մութը իջնայ,
Կը սրցնեն ակռաներով դաշոյնդ պողպատ,
Ակռաներդ՝ շիրմաքարի կտրուանքներ,
Զենքիդ կուտան ցուրտ մահերու հոսն անապատ:

Դաշոյնն կուտայ ակռաներուդ նշմարութիւն,
Զոր կը հեգէ լեզուդ՝ վրկան ուղեղիդ քաղց,
Դաշոյնն երբոր ոտխի մը խորամըխես
Ակռաներդ ալ նշմարութեամբ կ'ըլլան խածած:

ՍԳԱՒՈՐ ԽԱՍԳԻՂԻՆ

Սկիպիոն մը չայցելեց քեզ, նո՛ր Կարֆեդոն,
Եւ չաւաղեց հոգ երգով մը հոմերական,
Սուգերուդ վրայ աւօսն ու այգն երբոր ինկան
Վերջալոյս մը բրնկած եր բոցերնուն խորն:

Խարոյկներէդ կայծեր տուիր վէս այգերուդ
Մինչ այդ խարոյկդ ունէր կայծեր վերջալոյսի,
Ծունկերդ՝ խոց, վիզդ ծռեցիր. մըռա՛յլ Այրի,
Տապաններդ ալ այս քաղերն են փողոցներուդ:

Բայց այդ քաղերն արցունքներու տակ հալեցան
Եւ լաղթ շենքերդ սպիացան վրայ կուրծիդ,
Հեռ կէտքար վերքերուդ տակ՝ խաւսոցուած բիրտ,
Վերքե՛ր, որոնք սուգ տուններուդ ձեւն աւնեցան:

Վիզդ ծրւած, աչքդ նամբան գամելով
Իմ սրդաբն ասկէ անցան, կ'ըսես միշտ:

Ճեղքուած կուրծիդ ցոյց տուր մըռալ Բիւզանդիոնին,
Որուն այնքան կոթողներ արեւաքով
Սեւ հողերու սեւ խօսքերն են մարմար գոյնով.
Կոթողներ՝ նակսի գիրերն Ըսամպոլին:

Նո՛ր Կարֆեդոն, փակե՛ աչքերդ, զի օնախիդ
Լոյսերն իբրեւ նոր գոգոններ, վառեն պիտի
Դահնապետներն այս գիշեր ալ մեջ պալատի,
Որոնք տարուէ տարի զարկին գամ մը նաղիդ:

Ստեփաննոսդ (*) այրիացաւ միշտ քեզի հետ,

Խաղաղի մայր տանար

Ու սիւնէ սիւն, կը քեւածեն իյնողներու
Աղաւաձեւ հոգիներ՝ լուռ ալելու,
Որոնք կուգան հանել բեւեռ մը բու նաղիդ:

Ու մըտաւոր զինարուեստի մարգարաններդ
Սնիւններ են: Յեղիդ զարմիկ զաւակն հողիկեց
Ունեղիով իրեն կայծեր հազիւ ժողովեց,
Ի՞նչպէս շիջաւ այդ յուսատւ ջահդ փառակերտ:

Ով կոյս Պիւքնեան, գուռակուրբանդ աննետ կաքսան
Հեղ մ'ալ խառնէ՛ զարմերուդ դէտ, եւ վերքերէ
Ծակծկուած կուրծիդ երկնից կուրծին պիտի գամե՛
Վիրաւորներ, նոր սարդերու բոցեղ ոստայն:

Վիզդ ծրւած, աչքդ նամբան գամելով
Իմ զինուորներս այստեղ ինկան, կ'ըսես միշտ:

Ով չը գիտեր քե՛ սրդաբնիդ հոնկէ անցան
Եւ քաղեցին դիւցազնական միշտ նոյն նամբան,
Մինչ չէ՛ր լուսած ոսնաձայնին մեր երկինքէն,
Ով չը գիտեր քե՛ տուած ես անոնց պատան:

Լեւ մը չէիր, շուտ կէտքար, Գողթա՛ն եղեզ,
Վերքիդ լաքէն սլոցդ տուիր պատուած պատան,
Գիւղերուն խաւսը դու խաղաղդ, քափո՛ւր վանդակ,
Ուր զարմերուդ երգեր կան բայց ոչ իրենք...:

Գիւղերներէդ աչքով պատան կը խնդես մեր
Եւ մեր այգէն սուգիդ դարման՝ քե՛ւ կարապի,
Զի գիտես քե՛ տանարիդ՝ որ կը տառապի,
Ինկած չէ պառն այն գոգքէն դեռ փառակերտ:

Վիզդ ծրւած, աչքդ նամբան գամելով
Զաւկըներս նոս մըռնեցին կ'ըսես միշտ:

ՀԵՐՈՎԴԻԱ

Իր անպարիշ, կրնոջական
Կախաւումին մեջ դառնալու
Վրնիւ մը կար. վրնիւ մահուան:

Հո՞ծ խաւարներ մեջսեղ եկան
Խղնին մարմնին վրայ իրերու
Իր անպարիշ, կրնոջական:

Կը կախաւէր մինչ անվարան.
Ճօճող լանջքին տակ ակնառու
Վրնիւ մը կար վառ. վրնիւ մահուան:

Ընչափաղցի տեղին աննման
Կ'ընէր հոգին մարմնէն հեռու
Իր անպարիշ, կրնոջական:

Կախաւման հէտ ամբարտաւան
Կոյր գաղտնիքի պէս բընածու
Վրնիւ մը կար, վրնիւ մահուան:

Անմեղ գոհին դէմ իրական՝
Խիթն ունեցաւ սարսուռներու
Իր անպարիշ, կրնոջական:
Վրնիւ մը կար. վրնիւ մահուան:

Ան որ լափեց դա՛ղձն ալ վայրի
Ու օշինդրը՝ ջուրի փոխան,
— Հե՛հ ուրուական անապատի—

Չի հաւտացին բայց լրբենի՝

Կոյր ջոկերը բիրտ մարդկութեան,
Ան որ լափեց դա՛ղձն ալ վայրի:

Եւ խոնջ գանկը մեղակեացի
Սկուտեղը ընտելեց կայան,
Հե՛հ ուրուական անապատի:

Թողուց իր ցաւն արհաւիրալի
Նե՛նգ սիրին մեջ կրնոջական,
Ան որ լափեց դա՛ղձն ալ վայրի:

Սկուտեղն ու գանկն իր սուրբի
Բողոքի մը ձայներն եղան,
Հե՛հ ուրուական անապատի:

Մարախսկեր մարգարէի
Հնչեցուց փառքն յաւեսական,
Ան որ լափեց դա՛ղձն ալ վայրի:
Հե՛հ ուրուական անապատի:

Նկաւ անե՛ծ մ'Հերովդիայի,
Կացուց աղջիկ մը միշտ քափառ,
Եւ սպասեց շուտ մը մահի:

Երբ Հերովդէսն՝ հե՛հ Յովնանի
Բանտապանին սոսկանիհար
Ձայնեց անունն. — «Ա՛՛վ Մանայի,
Ե՛ս ալ տեսնեմ գլուխն Յովնանի»,
Միջդեռ Աւաթ մարդն ալ յղ նիհար,
Բերաւ գլուխն Հերովդիայի:

Դողաց արեւն «Ան Մանայի՛. . . »:

ՀԱՅԻ ՈՒԺ

Դառունահար աղջրկան մը արեան վրայ
Յանկ' հունկերդ քու ցորենի մախաղեղ,
Երկինքին տեղ իբրեւ անձրեւ, լս'ց հոնկեղ,
Եւ քող բուսնին հունկեն հասկեր ցորենի:

Քաղկ' հասկերն, դեռ խաւարը չարեաւած,
Երկանին տակ քող ալիւրի փոխարկուին,
Երկան, որուն քարը շիրմնի եւ աղջկան.
Պատառ մը հացն ըզբեղ ըմբիւ պիտ ընէ:

Ըմբբեղաւ, մարտնչելու ժամն երբ գալ,
Այդ աղջրկան հոգին դեմեղ քող քալի,
Երկանին քարն որ շիրմաքար մ'եր առաջ.
Իբրեւ պանակ քող կոթողուի՝ յալքական:

Որովհետեւ պատառ մը հաց կերար դուն
Դառունահար աղջրկան մը արիւնէն՝
Ահող հասկին ալիւրովը վրիժառու:

Պատառ մը հաց, փուռ մը հացի՛ն չափ ուժեղ:

ԿԱՅՆԵՂԲԱՅՐ

Օձերու պէս, որով առաւ, քարն կարին
Հոսէն իրենց ականի իրար կը գարնեն,
Կարնեղբայրներն ալ կընոջ մը տիկնիկն
Յանկուքեան պէս գացին փակչիլ քաղցորէն:

Մեկուն կարը քարիւղ դարձաւ, որով ան
Շէն քաղի մը անմեղ տուները վառեց,
Միւսին կարն ալ գուլալ ջուր, որով ան
Այդ հոգեհին լափող բոցերը մարեց:

Մին Արեւելք անցաւ, որուն բոցերով
Շինականին բոլոր արեւը վառեց,
Միւսն Հիւսիս անցաւ, որուն քաղիով
Խուժողով եղբոր սփռած բոցը տարնեց:

ՁԻԱԻՈՐԻ ՍԷՐ

Նքք զարնւիւմ, փարած՝ ձիւս,
Ձիս քող վագե անսառ մը կոյս,
Անսառն իր հետ քող վրնջե,
Քամին ողբայ բաշէն աննիւս.

Վերէն իմ ցառուս
Բեռցած ձիւս

Կը սպասեմ իր հետ քաղուելու:

Ձիս երբոր գայ անսառնէն դուրս
Իր քրտնոյ լըւացեմ մուրս,
Պատանկեցեմ զիս իր մորթով
Նւ իր պայտով փռեցեմ փոսս,
Ու բաշէն դուրս
Լաւ հոգեխոյզ

Հանեցեմ դուք սագի՛ն սրբուս:

Բաշէն քելեր տուեմ սրբուս
Որ իր սագով հիւսեմ ձիւս
Ողբ մը. ինչպէս ջուրն անձաւին.
Հըրածե՛տ մ'ալ իր հոգեխոյս
Հօրն որ՝ պահուս
Իր գեղեցիկ խոյս

Տուած, հողին կը բաշխե յոյզ:

Բաշէն քելեր տուեմ սրբուս
Որ իր սագով այն արտայոյզ
«Հասե՛մ, հասե՛մ, հասե՛մ, հասե՛մ»
Նրդե մեզի ցայգէն մինչ լուս.
Ու արտայոյզ

Նրդն իմ սրբուս
Կ'ունկընդրեն նին զոներն անոյս...

ԱԳՌԱԻՆԵՐ

Կղա՛վ, կղա՛վ, կղա՛վ,
Խուպոս ձայներ օդին ալբը կը խաչատեն, կը հաւմեն,
Վերնագարին սեւ հրեւներն են կարծես,
Փետուրներուն վրայ մշտագիշեր
Կը բանձրանայ սեւութիւնը ոպնիազի,
Կը կեղեքչեն քե ինչու
Մինչեւ հիմա ընկեալից քեւաւորներն երկնաչու
Ոխակալ են իրենց դեմ,
Ներք իրենց կեղեքչեն
Ազուէսի պէս վիրաւոր՝
Քեւաւորներն ալեքու
Կը բողբեն յանկարծուս
Հոսքիւնով ծաղրածու,
Նւ մեկնելով բացասեմ
Դաւ կը նիւրեն, տղի ոխեր կ'ոսնայնեն:

Կղա՛վ, կղա՛վ, կղա՛վ,
Նրկար ողբով ռնգային
Կը նրգովեն միշտ իրենց
Տգեղութիւնն կենակից:
Նրկարակեաց ազուաներ կան
Ամբողջ դարեր շարայող,
Մարդը մինչդեռ սուղ ասեմեն
Կը դալկանայ, շուտ կը նայի դեպի հող:
Կղաւներ կան կիսադարեան, հընամի

Ուր տեղ ամբողջ քոչուն կեանք մը կ'արխնի
Դիմացեղման ստուերներուն մէջ տարած:

Կղափներն երբ բարձերեն վար կը վարգեն՝
Կապոյտներէն

Հրամաններ կը շանքեն մեզ օրհասի,
Իսկ ագռաւներն ալ խուռներաւ ու խրոսով
Արշաւելով դեպ երկիր
Հողին վրայ սեւ շուրջառ մը կը փրտեն,
Որուն նրման սեւ շուրջառով վանականն
Իբրեւ ագռաւ վեղարւոր՝
Պիտի կարդայ օր մ'ալ վերջին արագող
Մեր ետքեան հոգեքող:

Կղա՛վ, կղա՛վ, կղա՛վ,
Թշուառա՛խսն է համագրաւ,
Ու շաղիղին հոսք դժնեայ
Հեռուններէն, հեռուններէն իսկ կուգայ,
Զա՛յնն է կարծես քեւաւորուած բորենիին
Կամ քէ ձայն մը դիակներէն կենդանացած,
Կղա՛վ, կղա՛վ...
Խօրաշաւն է ագռաւներուն
Որոնք կ'ուսեն բեկորները շաղիղներուն
Ապշուպելով շուններու պէս սոսկաւեսիլ
Շաղիղներն այդ դաշտօրայֆին,
Անոնց սառած գա՛րէ մաղձերէն
Կը ներարկուին ամեն ասէն,
Եւ շաղիղին զարշուքեամբ համագրաւ
Կը լկըւին, կ'եղերջնին
Փանրը ունի զարբ միսին:

Կղա՛վ, կղա՛վ, կղա՛վ,
Վհուկներն այս քեւաւոր
Տարփածուններ են ցայգի,
Որովհետեւ ցայգերն արդէն
Իրենց զոյնով կը կարքեն,
Յերեկները տաճանաւ օտար պաներ են կարծես,
Իրիկուան դեմ կամ շաւ շաւ
Մքնշաղին կ'երեւին,
Արդէն նիւնն ալ երբ մարդկային
Կը կապալ մեջ երկու եզրին:

Կղա՛վ, կղա՛վ, կղա՛վ,
Բարձունքներէն խցրաւելով կը կառաչեն,
Երկար կեանքին երկար կրօնին է գայրագին,
Ուր դարերու հնուքեան մեջէն
Կ'արտաժառն ձանձրոյթները քոչնագգային,
Մեւ տարակներ են, Սասուա՛ծ,
Այլասերա՛ծ, գեղագուրկ:

Ս Ը Շ Ա Կ Թ Ռ Չ Ո Ւ Ն Ի Ն

Խորը ինկած խիս ու վայրի ծառասանին
Եղբայրագուրկ, հե՛հ բեւաւոր այսրասենին:

Յօդերու պէս կարկրիլը արժարիդ սառ
Պիտի տեսնեմ վաղ առաւօտ իբր շքասառ,
Պիտի իյնան գոհարներն այդ ոստերէն փուռ,
Ոստերէն փուռ ուր բողած ես կոծդ ու վայրած
Գիշերիդ մեջ լուռ:

Մեղմ հով մը իսկ չի պնջար տերեւուտէն,
Փոսերն իբրեւ լայն ախանջներ՝ կը դըռնչեն
Գիշերիդ մեջ լուռ:

Ամէն տերեւ կը տարագրէ հեւեով մը մինչ՝
Յերեկներուն արուցքները, տապը կիզիչ,
Ասոց վրայ տիրող հեւ՛ մը կը յաւելու
Հոգեվարքի պէս անյուս:

Գիտեմ քե յայր մթութեան մեջ մին կը կանչես,
Որուն տերը գիշերուան մեջ բոց կ'ուտայ մեզ
Վայցուծները մեկ բոց ունին եւ մեկ անուն.
Բոց մը որ զուր քաղիլ կ'ըզձառ մոխիրներուն
Խորքերը անյուս:

Սը'...հա՛կ... Սը'...հա՛կ...,
Անունդ երգող երկար հեծփերդ՝ յայր խաւարին
Պատկերով շուտ ստուերները շուտ կը մարին.—
Շողիւնն ինչպէս այերքին մեջ՝ օձազալար,
Այլին ինչպէս խառակին դեմ՝ հեզ, ոգեւար...

Գիտեմ, Սըհա՛կ, շատ երկար է կտրած համբաղ,
Շատ անտառներ, շատ այգիներ ելան դիմացդ,
Շատ բուշուներ իրենց ձայնը լռեցուցին.
Չայնասրելու համար միայն բու յուզումին:

Խորը ինկած խիս ու վայրի ծառասանին
Եղբայրագուրկ, հե՛հ բեւաւոր այսրասենին:
Ամառնային հեղձամղձուկ գիշերներուն,
Երբ տերեւ մը չի տեսնուիր հազիւ օրուն,
Երբ ցերեկուան տաք մութին մեջ կը հեւայ,
Դուն եղբայրըդ կը փնտռես զոր մինչեւ հիմայ
Հոգ կ'եղբերեզնա:

Սը...հա՛կ. Սը...հա՛կ...,
Այնքան սուրբ է փակին տերըդ, այնքան ջերմին
Որ կը վայրէ գայն արժարձիլ տաք գիշերին,
Մաքուր տեր մը, տաք զորով մը այն աստիճան
Ուր Այրեցեալ Դոշին կարծես՝ սառուցական
Բեւեռ մ'է, անտես...:

Մեր զարմերն ալ ունին այդ տերն հրահոսան
Որուն փոք կը բըւին ըլլալ աներկեւան
Ջերմներուն բիւր կըրակներն սցն հրակեղ
Ածուխներ անկեղ...:

Մեր տղաքն ալ, Սըհա՛կ, մեզ պէս անտառախին
Լըռութիւնը մերք ողբովին զուր պատկերին
Հեղեղն ինչպէս՝ ամբարտակէն ծով տապալդ...
Հովին ինչպէս՝ մերկներուն մեջ բազմափող:

Սը'...հա՛կ..., Սը'...հա՛կ...:
Ամառնային լուռ գիշերը. իբրեւ անդոր

Ուկեան մըն է, ուր արձագանգդ ալ ճշմարտ
Թե՛ն ունի հագիւ ձայնը ալեակին հեզ,
Բայց լուրջայն կը ծայրահե՛ ան՝ ներհնապէս
Սարսուռ մը գերասուր։

Ընկերւած մ'ես այդ գերասուր սարսուռներով,
Եւ պզտիկցած՝ ասոց լուծին սակ ապահով...
Մինչդեռ պզտիկ կտուցեղ դուրս ժայթքածներն ալ
Կրնան անծայր դանդիւնին մեջ հսկայանալ։
Սը...հա՛կ... սը...հա՛կ...
Գնա՛, Սըհակ, այցելելու Լիբանանի
Կաղնիներուն, ուր Մեսիսին հեւքը կ'որրի,
Գնա՛ այցել Եփրատի մը եզերհներուն
Ուր կտուսիր արեւիցքդ անըջամոյն
Ձոր կ'ողբաս սայրասուր։

Ս Բ Ե Մ Ի Ս Ո Ւ Գ^(*)

Ձորն ի վեր, ի վեր փախար, Նագենի՛,
Ոսկածայնրդ դեռ ձորն իր մեջ ունի։
Եկուր, իմ եկու՛ր, լուր մը բեր ինձի
Չաւկիս ծանուրեամբ խօսք մը բեր ինձի։
Օրեր օրերով դարձով մընացի,
Դարձաւ կռեցե՛ք ձեռնով վեց անձի։

Տաւի տաւիով սուգով եմ քալեր,
Ափ ափ հուններով իմ սուգս եմ ցաներ։
Ափ ափ հուններով սուգեր եմ սփռեր,
Չիքենին բուսեր հոնկէ մոխրասուր։
Ափ ափ հուններէս ձիքենին բուսեր,
Հոնկէ անգաւակ օրրան եմ կախեր։
Կուց կուց կայծին չափ արցունք եմ տեսեր,
Նշենույ ուսերն հողկէ եմ բուսեր։
Աստղեր աստղերով գիշեր եմ տեսեր,
Հող, անոնց կարով քղաւ եւ սրներ։
Ծով ծով աստղերով խաւար եմ տեսեր,
Հոս, անոնց կարով փութեր եմ բուսեր։

(*) Բիւնկեանցի վարդապետի մը բերանը պրտած։

Վարդեր վարդերով պարտեզ եմ տեսեր ,
Տունն վերեւրուս չափ վարդ եմ տեսեր :

Ողբես քելերով սեմնս եմ հիւսեր ,
Յիսուսսի մասով ասեղ եմ բըռներ :

Կապայ սեւ կապայ ելեր եմ հագեր ,
Բաղդին սեւ ասուր կոծակ եմ կնկեր :

Ժամուր ե'կ ժամուր , դուռ մը բաց ինձի ,
Բերնիս փաւերչ հող քափեմ պիտի :

Խաչքս բանլիք մ'ե , ժամ մը բա'ց ինձի ,
Զաւկիս ծանուրեամբ վեղա'ր բեր ինձի :

Սկին իմ սկին , խուհուրդ խորավին ,
Կառափնափայտով շինուած իմ սկին :

Սկին իմ սկին , ոգի' մասունքի ,
Քաջերու ոսկրէն շինուած իմ սկին :

Սկին իմ սկին , սրբանօր սկին :
Գինուոյ տեղ արցունք լեցուած իմ սկին :

Սկին իմ սկին , հնձա'ն խորանի ,
Այրած այգիես նմեր ես գինի :

Սկին իմ սկին , ով փարջ քանարի ,
Գինուոյ չափ արեանս եմ ես ծարաւի :

Սկին իմ սկին , դասաւոր սկին ,
Նշխարի մը չափ վրնիս տուր կեանքի :

Մական իմ մական , բազուկ մենական .
Յոյց տուր փնտրուած նամբաս կուսական :

Մական իմ մական , գերագոյն հոկան ,
Գլծած շաւղովըզ սրղաքս չէկան :

Մական իմ մական , Ասուծոյ հոկան ,
Քու հասակիդ չափ սրղաքս ինկան :

Մական իմ մական , խաչիս ազգական ,
Դադրեցուր կեանքիս մորիկն ու կական :

Ժամուր , ե'կ ժամուր , խնկաշուր ժամուր ,
Բուրվառով ծրխե' ուխտս խընկաւուր :

Ժամուր , իմ ժամուր' , շինական ժամուր ,
Խորանի փաւին հարց տուր սրղաւուր :

Սկինն ինձ կ'ըսե' կոյսն երկրեղ հարցուր ,
Գինին ինձ կ'ըսե' այգիէն հարցուր :

Զուրբ ինձ կ'ըսե' եփրատէն հարցուր ,
Հացը ինձ կ'ըսե' արտեւէն հարցուր :

Ժամուրն ինձ կ'ըսե' մարդն ինե' հարցուր
Հողվարն' փաւ գրքիս ցուցակէն հարցուր :

Մարդը ինձ կ'ըսե' մարդն ինե' հարցուր
Զարդը ինձ կ'ըսե' բոցերէն հարցուր :

Կցաւ' , խո'ր փորոզ , ով քոչուն Կցաւ ,
Թաղած անունքս հանել չի կրցաւ :

Մշակ , իմ մշակ , դուն ալ չի կրցաւ
Բրբիչով զտնել անունն իր պաշտառ :

Դուն , ո'վ Պատմութիւն , դուն միայն կրցաւ
Դտնել անունն իր գրչով ոսկեծալը :

ՀԱՐՍՆԵՐԳ

Հարսնեւորե՛ր, տունով տեղով
Մեզի՛ եկե՛ք, ու՛շ գիշերով .
Խորանի պէս տունն եմք շօկեր:

Մեր տունն ունի եօթը սենեակ
Ամեն մէկն ալ մէկ պատուհան,
Պատուհանն ալ մէկ մէկ նըրազ:

Մէկ նըրազով կ'երթա՛մ այգի
Հոն գտնելով դուք շա՛տ հոգի,
Որ ձեր սիրոյն գինի կ'ըմպեն:

Մէկ նըրազով եկե՛ք աղբիւր,
Ուրկէ ջրքեր տղան՝ ձեզ նիւր
Պիտի գալ իր մասաղն ուզել:

ձըրազով մը գացե՛ք դէպ արտ
Հոն փառք տալով հունձի՛ն առատ,
Յորենն Աստուած պակաս չընէ:

ձըրազով մ'ալ տեսե՛րին ձեր,
Որ շա՛տ օրհնեց հայաւը ձեր.
Օրհնենքն Աստուած պակաս չընէ:

Մարած լոյսով մ'ալ՝ հի՛ն հարսին.
Վիճակն որուն ծանր է քսին.
Աստուած ցաւը պակաս ընէ:

Մարած նըրազ մը վառելով
Երբեմն եկե՛ք տունով տեղով .
Աստուած չա՛րք պակաս ընէ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԿՈՏՈՐԱՍ

Հոն կը կտրեն՝ սուրին ձայնն հո՛ւս կը լսուի,
Հոն կը խաչեն՝ հոս մեր լեզուն կը գամուի,
Հոն կը վառեն՝ կըրակն այստե՛ղ կը մրկէ,
Հոն կը միայ՝ ծուխը մինչ հոս կ'երկարի,
Հոն կը քաղեն՝ հողը մեր վրայ կը քափի,
Հոն կը քանդեն՝ հոս մեր տունը կը փրլի:

Պոլիս

Ո Ր Ր Ը

Հուսնին չափ մերկ է, հովին չափ բուպիկ,
Ամպերն են ծալլուքը իր բաղդին մօտիկ,
Կ'արձակուին շանքերն իր բերնին մէջէն
Ակռաներն արդէն ոսկրէ շանքեր են,
Որ կը զարնըին այնքան զայրագին՝
Իրեն խօսեցուն վըրայ պողպատին:

ՍՈՒԳԻ ՅԱՂՔԱՆԱԿ

Ուլըս մորթելով սարակին վըրայ,

Հոն լեռնոյ ուլածել ծաղիկներ զըսայ:

Սարա՛կ, պահե՛ մի՛ս անցորդէն գաղտնի,

Սարա՛կ, ամենուն մի՛ ցոյց տար զանոնք:

Երբ ծառաւ եր ան, աղբիւրը տարի,

Եղուկ, ցամքած եր ան ալ այդ տարի:

Սարա՛կ, պահե՛ մի՛ս գաղտնիքն աղբիւրին,

Սարա՛կ, մի՛ բտեր ցամքիլը անոր:

Զինքը ստրէն վար, առուն չը տարի,

Զի խղղըւած եր հոն մայրն այդ տարի:

Սարա՛կ, մի՛ բտեր խղղըւիլն անոր,

Սարա՛կ, ծաղիկըդ մի՛ միայն ծածկէ՛:

Ուլըս մորթելով սարակին վըրայ,

Օրեր վերջ ուլածել ծաղիկներ զըսայ:

Սարա՛կ, մի՛ ցոյց տար զանոնք կըռունկին,

Որ կ'անցնի հոնկէ, լո՛ւրն իմանալու:

ՄԱՍՈՒՆՔԱՐԱՆ ✓

Սափորներով մեծաշառաշ ջուր բերեք

Որ զոներուն անիւնն այստեղ օրհնըւի,

Բերեք հողէն կառաւաղաշին տառաշկ

Որ վերմակ մը քլլայ անոնց սրբեցի:

Սափորներով բերեք ջուրը գու գետին

Ուրկէ լսուեր ցաւերն ամեն գաւառի,

Ուրկէ լսուեր կոծը լեռան եղնորքին

Եւ խոխոջը վրտակներուն հայրենի:

Վա՛ն իյնողներ, բերանաբաց կը սպասեն

Որովհետեւ դեռ բտիլի մը ունին,

Աչքերնին ցոց՝ կշտացեր են գիւերէն,

Որ քամուեր են սարդոսայնին մեջ տասղին:

Եւ այն սուրն որ կորզեց կեանքեր անոնց.

Ինչ, աղե՞ղն է հիմա անգին հաշտութեան,

Ու ջաղբերուն սանահմէն ետ հողմալոծ

Փայլող աղե՞ղն է երկինքէն ծիածան:

Հողադամբանն հիմա զանոնք չի հնշեր,

Ըսելիքնին՝ սուրբ ծառերն հոս կը հծծեն,

Այգ է հիմա, ինչպէս սուաշ եր գիւեր.

Մասներն հիմա նորփանդիւ մը կը կոծեն:

Մասներն հիմա կ'ածեն նրագներ այրական

Առուղներուն երգը զիլ զիլ կը ցրնայ,

Պանդուխտ մայրեր բիւր բիւր գովեր կը կարդան,

Մայր հողերուն յոյսն է ծագեր նախընծայ :

Սափորներով մեծաշառաչ ջուր բերեք
Որ զոններուն անխնն այստեղ օհներսի,
Բերեք / ողին կռուադաշտին ասրաշէկ
Որ վերմակ մը ըլլայ անոնց սրբենի :

Շղթաներուն օղակները նոր կորան
Ու քեթեւցաւ հողադաւբանն ալ ցեղին,
Երկիրն է սուրբ, ինչպէս Տիրոջը խորանն
Ուր ոչ մէկ մոմ աւ ոչ մէկ ջան կը վառին :

Ազատութիւն՝ Նրժոյց մ'անեսա, քեւաւոր,
Զոր բիւր ոսկեր կ'աշտանակեն ուժգօրէն,
Կոշկոն ձեռքեր՝ բռնած բոց բաշտ անոր,
Վկաներուն, վկաներուն կը շտապեն :

Անոնք արդէն կը սպասէին Նրժոյցին
Որ պիտի գար փող բերանով վրնջել,
Ինչպէս առաջ փայտաւոր մեր ցեղին
Հոգեվարքի պէս եկած եր հրունջել :

Վարդավառ է, պէտք է ջուրը գոռ գետին
Եւ աստակի տեղ արծիւներ անպաղէք,
Վարդավառ է, նշխարներուն նեւ սուրբի
Կտրիւններու մասունքները պէտք են մեզ :

Նքէ գտնենք սուրբ, արցունքն ու կարօ՝
Ազատութեան նիւթը անեսա, քեւաւոր
Պիտի քնդէ ասոնց աղբիւրն արհաւիր,
Ոսկեփրփուր ծովակներու սալով սոյր :

Վկաներուն հողին վրայ վշտացիւ ...
Դափնիներուն բուռ բուռ զմեռխար սարեք,
Բերեք Մասեաց ջուրէն՝ հոս դարի՛ւ, դարի՛ւ
Եւ ջաներուն յոյսերն ալ, երնէկ երնէկ :

Վ Ա Ն Ա Յ Կ Ա Տ Ո Ւ

Երդին վրայ Վանայ կասուն
Զեանքիւ մ'է գոյնով քան,
Կամ փրփուր մը Վանայ լնեն
Վրէժով նետուած մեջ գիշերուան :

Աչքն է կրակ մը երկնային
Ուրկէ մաս մը ունի վրան:
Եւ բիրտ կասուն՝ երկինքին աղ
Կը քանի մասն հողին վրան

Իր ցից բուրդը իրեն աբեր .
Քրտել կ'ուզէ խաւարին խիս,
Որ բոցով մը արիւնքները
Յայտնի ըլլայ իր ետ բիրտ :

Զի՛ քանար գիշերն, ուր ինք
Կիզիչ արեւ մը կը տեսնէ,
Յերեկին երբ խոր կը խակայ .
Վանայ լուսինը կը ծաթէ :

ՏԱՂԻԿՆԵՐ

Փոսի մը մեջ գանկ մը տեսայ,
Գանկ մը լեկ ու մանահրաւեր,
Որ կըգանկներն վրայէ վրայ
Բերած անւարժ կը ծիծաղէր:

Գանկ մը չէր ան, այլ ոսկրային
Վայրի ծիծաղ մը կարծրացած,
Ուր եռանդը կար աշխարհին
Եւ Արարիչն էր ուրացում:

Գանկն՝ ակուացից կըգանկներով
Իմ վըրաս ալ կը ծիծաղէր.
Զի մարդկութեան մը ասպանով
Բեկորն էի ես հողակեր:

Հողակեր է մարդը ինքնին
Եւ ցից դամբան մը շարժական,
Որ ընթանայ պիտի հողին
Անհաբուրեան վրայ յաւիտեան:

Եկե՛ք գրլուխնիս Տիրոջը սանին,
Գրլուխնիս որ լոկ բարձին կառչեցաւ:

Եկե՛ք աչքերնիս երկինք վերցրնենք,
Աչքերնիս՝ որով գոյին նայեցանք:

Եկե՛ք ձեռքերնիս սուրբ խաչ մը հանենք
Որով պղծեցինք սրբասաց գիրքեր:

Եկե՛ք ոսկերնիս գեթ սանառ սանին,
Ոսկերնիս որով այնքան վար իջանք:

—
Մերք բազմացաւ

Նէյ մը կուլայ

Հոգւոյդ վըրայ:

Հոգիդ անձաւ

Մ'է ամենի,

Ուր կը կարի

Արսուր անբաւ,

Շիրքերն ինչպէս

Քարայրին ներս:

—
Համբիշը օձ մ'է շոյս,

Որ սկիզբ մը չունի

Վախճան մ'իսկ ջնջենի:

Ու մենք գայն յուլաբար

Կը դարձնենք ծայրէ ծայր,

Համբելով մեկ կողմէն

Մեղքերնիս համօրէն:

Համբանքնիս կրկնելով

Մեր մեղքն ալ անպահով

Կը շատնան այնքան շուտ:

—
Շատախօս մ'եր, ամուսնացաւ

Մա'րդ եղաւ,

Եւ զաւակի տը եղաւ,

Բայց իր զաւակն երեք բերնով

Ծընեցաւ:

Ջրախոս կիներ հոս ու հոն
Ծալապատիկ հասեր էն,
Ուրիշ քիկներդ, գեղալոն
Այրի կիներ՝ խստորեն
Կը սանձեն ու կը սանձեն
Մագերն անոնց սին զլխուն:

Տամկութիւն մը մահալիւ
Կուգայ խորշէն պատերուն,
Մինչ քափուրի հոս մը՝ հիւ
Կը դառնայ հոն պատարուն,
Խղզուն ձայնն ալ սանձենուն
Կը կրկնուի խառնալիւ:

Անոնց գլխի մագերուն
Խուրձին վրայ՝ առաւի՛ր
Կը կրկնուի սանձենուն
Հոնդիւնը ճիւղալիւ,
Անոնց ախար, ան, չանցնիւ
Հետ մաքրուող աղսերուն:

Գրուածանի մը անունն
Ծառին վրայ խո՛ւր փորեցի,
Ուր մեղունք բազմագոյն
Զուր շինեցին մեղր ինձի:

Լեղիի մը չափ դառն էր
Մեղրն այդ գոր, համեմատեցի,
Ինձի այնպէս կը բըւեր
Թէ քոյնով զիս մեղացուցի:

Դափնիները մեծցան ա՛լ
Դձնեայ հողը դափնեղով,
Որ օծուած է մրբակին
Հրատաշուր քրտնով:

Դափնին իր ծոցն է պահած
Տաք հակասը մրբակին,

Ուռիներն ալ ըսկըսան
Տարագրուած արտասուել,
Դափնիներէն քիչ մ'անդին
Սրբութիւնով բազմաքել:

Ուռին իր ծոցն
Շիրիմն անուրբ մրբակին:

Ընդե՛լ գաւաթ մը գեթ օղի
Հիւղակին սակ հօրեհական,
Օղի՛ ուրիշ այն քաղցենի
Գինեպաններն իսկ չուենան:

Որքերուն սակ լոկ այգիին,
— Փարջի մը մեջ ապանովուած —
Ըլլայ օղին այդ հիւղակին,
Օղին ուրեղ միայն դիպած՝

Ըլլար ձեռքը մօր մը գեղջուկ,
Կամ քրոջ մը աչքը ազնիւ,
Եւ եղբօր մը շուրթն անխօսուկ
Ու հանիին օրհնեմքն անքիւ:

Այդ օղին մեջ անփրփուր,
Զորս հոգիի հեքեաքը կայ,

Ուսկից սուգը, յուսակքսուր
Ռեհաններու պէս կը դողայ:

Դուռը կը զարնեմ այլ բացող չկայ,
Տունը մարդ չկայ,
Մօտակայ դուռն ալ կը զարնեմ, ուր կայ
Մարդ ամեֆօրեայ:

Բայց ինձի նամար երկու սան մեջ ալ
Երբեք մարդ չկայ:

Լիկունիներ են, կ'ընեն լըսցֆներ
Իրենց զգեստի տաշտերուն վըրայ,
Այնքան օճառներ, այնքան սափ ջուրեր
Կը քափուին ի գուր շապիկնուն վըրայ:

Ա՛խսն է այդ
Զոր չեն կրնար՝ հոսաւէս
Անառններով իսկ մաքրել:

Այնքան ներմակ է, այնքան յուսարդը,
Որ ես կը տեսնեմ իր մարմնոյն մեջէ
Իր ոսկորներուն ֆրսիներ մաքուր
Որ իր արեան մեջ լացեր կը կրկնէ:

Ծաղիկներն երբ կը ծընին.
Կը ծնին, կուսի՛կ, իբրեւ վարդ,
Եւ երբ անոնք կը մեռնին.

Կ'ըլլաւ դաշտէն գէր անյայտ:

Ոսաբոսկի ու հետի
Կը կտրես դուր ու փոսեր,
Հողը իսկոյն կը հրնուի,
Ինչպէս հովիթ դեմ բոյսեր:

Քու յայտնումեղ փչ առաջ
Զեր հրերած հողն այնքան,
Օրոցֆն ինչպէս անառաջ
Գալէն առաջ որք մանկան:

Սա այժիկն երբ կը մայի՝
Կ'առնես ձայնը հին զաւկիդ,
Որովհետեւ այժիկն այդ
Որ քեզ յանկարծ կ'հմայէ,
Այդ սրդէկին շիրմին շուրջ
Բուսած կանաչ մարգերէն
Կերած, հմլած ըլլալու է:

Տերեւները, բնաւ չեն տեսներ, այլ կը զգան,
Զգայուն են կոյրերուն պէս տրամախր,
Երբ տեսնեն անեղ հարուածը աշխարհի
Մեղքերուդ պէս, ի՛նչ, արդեօք չ'են պահուրսիր:

Մասդ ո՛վ անցուց ոսկեմասնին,
Այդ մասնիկդ ես չեմ հաւնիր.
Ածուխէն վար է այդ ոսկին,

Կին մը կայ հոն խաբեպատիր :
Ածուխն ինչպէս որ կը դառնայ՝
Հուրի կըսոր մը վաղաժեշ,
Այդ ոսկին ալ շուտ կ'ածխանայ
Խաբող սիրոյ մը հուրին մէջ:

Զինուորներն են, սայա՛յ մըն ալ աւելի,
Սպաներ են, դուն կամաւո՛ր բո՛ւ վէս՝
Միտք կ'իշխէ պահ մը երկրի հողերուն
Ուր կը կոխէ բնդանօրի անւին պէս:
Սուրեր ունին՝ աւելի սուր միտքն իրենց,
Հրացան ունին՝ բոցը կ'ելլէ աչքերէն,
Աչքերն՝ իրենց ոտքէն առաջ կը նետուին,
Սիրած ցեղերս, որ կռուի դեմ ձուլուեր են:

Անցնող տարին մեր բերնին
Վըրայ ալիւր կը երէ,
Անցնող տարին՝ մեր բերնին
Մէջ ալ առկա՛յ կը կոսրէ:

Կաղնի մըն է կեանքն հսկայ,
Որ ալիւրն սակ կը ծիւրի,
Կաղնին անոր՝ գերդ աղաւթ,
Մեր բերնին մէջ կը կոսրի:

Օրորոցին մէջ աչքերնիս երբ բացինք
Պիտի գոցենք ուրիշ օրորոցի մը մէջ,
Շիրիմն արդէն օրորոց մ'է ուժգնապիւր
Մերն՝ հոն մանուկ, եւ մանուկը՝ անփոփոխ:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԲԼՈՒՐ

Սա բարձունքը ինչքան բա՛րձր է, ինչքան մե՛ծ,
Քան պալատի մ'աշտարակը ոսկրաբե՛ծ,
Սա լուսիւնն ինչքան վե՛հ է, ինչքան մե՛ծ,
Քան լուսիւնն տաճարներու խնկայեղ
Մզկիթներու արքաւառ, մենեաններու փարաբե՛ծ:
Սա ափ մը հողն ինչքան լա՛յն է, վեհիմաստ,
Քան փաղփի մը մակերեսը դիտապատ:

Հոս քա՛ղ չի կայ, այլ բարձր է
Մարմարներու զմբէթն:
Վերմակ չի կայ բայց կռուին
Խորհուրդն եկած է ծածկել
Յըռնկցըւած վառօդին
Ամպերուն հետ ծալլըւած,
Զոր՝ պատուեր է Այգն, երբոր
Մուրին ֆոգն է բրգներ:

Քաղաքները իր շուրհն
Հիմա ետ ե՛տ են փախած.
Ինչպէս ծովերն ու ովկեանն
Կղզեակներէն վեհապանձ,
Այսպէս բլուրն հեռու է
Ուսաններէն, աւանէն,
Նոյնքան մօտիկ՝ արեւուն

* Հարիւրէր քէփէսի

Զիրար փնտռող Ուլիին:

Կամաւոր մը հոս մընաց
Ասպէս մը հոն հագչեցաւ,
Առաջապահն հոս ինկաւ
Դրօշով վերէն իր փաթեղէն,
Թնդանօր՝ ձիգն հոս կեցուց

Իս հէս կառքը երկաթէ,
Հետիոտք իր ոտով
Ազատութիւնն հոս գրծեց:

Մեծ ալգերէն փողփողած
Ուլին զիրենք կը քանի
Կամարի մը քակ ուրեղ,
Մարտալարէն բռնրած
Թռչուններուն փետուրով
Պատմութիւնն կը գրուի,
Պատմութիւնն ոսկեաւ,
Մուրներու չափ ծանրածանր.
Պողպատն ինչպէս խօսեցնուն
Ուրիշ սուր ալ կը շինուի.
Որ ասպէսին ձեռքին մէջ
Սա հրամանով կը շարժի.
— Բռնաւորին բլուրն ալ
Ստորո՛քը ընտրեցէ:

Գրական որակումի դիւրութեան համար ընտրութիւնով հոս կը
ցարգուի մէկ հանի վկայութիւններ, իբրեւ գլխաւոր կորիզը կարգ մը
ամբողջական գրութիւններու, գրական առիթներով արդէն իսկ ար-
տայայտում:

Անտարակուսելի կերպով տաղանդ ունիք եւ շատ
ինքնատիպ:

Եստեանեան անտալոր գրող մ'է: Ինքնատիպ: Հագ-
ներգութեան մը: Ինչ որ ալ ըլլայ անուրանալի կերպով տա-
ղանդաւոր բանաստեղծ մը:
(Արեւիկեան Մամուլ) Արտաւա Յարութիւնեան

Գրել զիստ, ստեղծագործող է: Վատ երեւակայութիւն
մը ունի: Հովուերգակ ու դիւցազներգակ է, հայկական
դրօշով:
(Բիւզանդիոն) Արտ. Յարութիւնեան

Ձեր հոգեցունց գեղեցիկ երբուստները քերքերու
մէջ՝ ինծի ծանօթ են արդէն: Կրօնահաւորեմ չեմալ տաղանդ
մը որ սանձաւորած է նշանաւոր տեղ մը բռնելու հալ
երբողներու կարգին մէջ:

Մեծաւոր Նուարեան

Ձեր տաղանդը ինծի շատ մտերիմ կը թուի. չգիտեմ
ինչո՛ւ համար.— երկու եղբայրներ՝ որ իրարու չեն նը-
մանիր, բայց եղբայրներ են վերջապէս.— Ահա առըն-
ուրիւնը՝ զոր մեր մէջ կը գտնուի: Պոլսոյ նոր գրողնե-
րուն մէջ հազիւ 3—4 հոգի կայ՝ որոնց բանաստեղծու-
թեան վրայ խոր հաւատ ունենամ: Դուք մէկն էք անոնց-
մէ, որուն հակաին վրայ արեւը իր մէկ հառապայքով
« գեղեցիկութեան փութ » գրած է:

Դանիէլ Վարուժան

Թրքահայ բանաստեղծներուն ամենէն իսկապէսնե-
րէն է: Արդէն փայլուն հասկում մը ձեռնած է իր հմայ-
ութեան բանաստեղծութիւններով, որոնք սովորական տաղանդ
ներեցնումներէ հեռու են:

[Խմբագրութիւն Ա.Զ.Գ.Ի.]

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0429997

30468